

**T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı**

**DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİLSEM EĞİTİM PROGRAMLARINA
İLİŞKİN ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sultan ORMAN

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ

Elazığ, 2020

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “ Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezimin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

18.09.2020
Sultan ORMAN
İmza

ÖN SÖZ

Tez çalışmam süresince bilgilerinden yararlandığım çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ'e teşekkürlerimi borç bilirim. Her zaman beni destekleyen aileme, zor zamanlarımda yardımına koşan babacığım Hasan YAVUZ'a ve her zaman yanımda olan sevgili eşim Seyfettin ORMAN'a şükran doluyum. Her saatte sorularımı cevaplayan Şule ERDEM'e ve Sibel ASLAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmanın uygulanmasında ev sahipliği yapan Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerine teşekkür ederim.

Sultan ORMAN

Elazığ, 2020

ÖZ

Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri

Sultan ORMAN

Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

2020, Sayfa:XV+92

Bu araştırmanın amacı Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören öğrenciler ile görev yapan öğretmen ve yöneticilerin değerler eğitimi bağlamında görüşlerini belirlemektir. Çalışma nitel boyutta gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın öğrencilere yönelik alt amaçları; Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) öğrencilerinin burada aldıkları değerler eğitiminin yeterliliğine, değerlere yönelik yapılan etkinliklere, değerlerin derslere nasıl yansımaları gerektiğine, derslerde değerlere değinilmesinin avantaj/dezavantajlarına, en çok hangi değerlere değinilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın öğretmenlere yönelik alt amaçları; BİLSEM öğretmenlerinin burada verdikleri değerler eğitimi ile BİLSEM eğitim programının uygunluğuna, öğrencilerin hangi değerleri edinmeleri gerektiğine, değer eğitiminin öğrenci başarısına etkisine, değerler eğitimi için BİLSEM eğitim aşamalarından hangisinin elverişli olduğuna yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın yöneticilere yönelik alt amaçları; BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi konusunda yeterliliğine, BİLSEM eğitim programında en çok yer verilmesi gereken değerlere, değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantaj ve sınırlılıklarına, değerler eğitimine BİLSEM eğitim programının hangi aşamasında yer verilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı Diyarbakır BİLSEM’den 10 ortaokul öğrencisi, 10 öğretmen, üç yönetici; Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar BİLSEM’den dokuz ortaokul öğrencisi, yedi öğretmen, iki yönetici; Şanlıurfa BİLSEM’den sekiz ortaokul öğrencisi, 10 öğretmen, iki yönetici oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Araştırma nitel araştırma olup olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın öğrenci görüşlerine göre sonuçlarına bakıldığında: öğrencilerin BİLSEM’de yapılan değerler eğitimi ile ilgili etkinlikleri yeterli bulduğu, öğretmenlerinin bunun için çabaladığı fakat ayrı bir değer atölyesi kurulmasının daha iyi olacağını düşündükleri görülmektedir. Öğrenciler BİLSEM’de değerler ile ilgili uygulanan faaliyetlerin genellikle sosyal sorumluluk projeleri olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu yanlış davranış karşısında o dersin gündemini yanlış davranışa sebep olan eksik değere ayırarak değer eğitimi yapılmasını uygun görmektedir. Öğrenciler derslerde değerlere değinilmesinin davranışlarını olumlu yönde

değiştirdiği için avantajlı bulmaktadır. Öğrenciler en çok toplumsal değerlerin, buna ek olarak sosyal ve milli değerlerin öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Araştırmanın öğretmen görüşlerine göre sonuçlarına bakıldığında: öğretmenler BİLSEM eğitim programının değerler eğitimine uygun olduğunu ifade ederken programın revize edilmesi gerektiğini ve programa değerler eğitimi dersinin eklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenler en çok toplumsal değerlerin, ardından milli ve felsefi değerlerin öğretimine öncelik verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitiminin öğrenci başarısını olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenler BİLSEM eğitim programı aşamalarından destek aşamasında değerler eğitimi verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Araştırmanın yönetici görüşlerine göre sonuçlarına bakıldığında: yöneticilerin BİLSEM eğitim programını değerler eğitimi açısından yetersiz buldukları dikkat çekmektedir. Yöneticiler programın geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yöneticiler öğrencilere öncelikle öğretilmesi gereken değerlerin toplumsal değerler olduğunu ifade edip ardından milli, sosyal, çevreci ve inovatif değerlerin öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yöneticiler değerler eğitimi etkinlikleri için BİLSEM eğitim programının elverişli olduğunu, öğrencilerin not kaygısının olmadığını ve mevcudun az olduğunu avantaj olarak ifade etmiştir. Fakat öğrencilerin BİLSEM’de sınırlı zaman geçirmelerini değer eğitimi bakımından dezavantaj olarak görmüşlerdir. Yöneticiler BİLSEM eğitim programı aşamalarından destek aşamasında değerler eğitimi verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Çalışma sonuçları doğrultusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üstün zekâlı öğrenci, Üstün yetenekli öğrenci, Değer, Değerler eğitimi

ABSTRACT

Opinions of Students, Teachers and Administrators Regarding BILSEM Education Programs in the Context of Values Education

Sultan ORMAN

Master Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Institute of Educational Sciences

Department of Educational Sciences

Discipline of Education Programs and Teaching

2020, Pages:XV+92

The aim of this research is to determine the opinions of students studying at, and teachers and administrators working in the Science and Art Centers in the context of values education. The study was carried out qualitatively. The sub-objectives of the research for the students are; to determine the opinions of Science and Art Centers (BILSEM) students about the adequacy of the values education they receive, the activities carried out regarding the values, how the values should be reflected in the lessons, the advantages/disadvantages of addressing the values in the lessons and which values should be addressed most. The sub-objectives of the research for teachers are; to determine the opinions of BILSEM teachers about the compatibility between the values education they give here and the BILSEM education program, what values students should acquire, the impact of value education on student success, and which of the BILSEM education stages are suitable for values education. The sub-objectives of the research for administrators are; to determine the opinions about the adequacy of the BILSEM education program on values education, the values that should be included most in the BILSEM education program, the advantages and limitations of the BILSEM education program in terms of values education, at which stage of the BILSEM education program should values be included.

The study group of the research consists of 10 middle school students, 10 teachers and three administrators from Diyarbakır BILSEM; nine middle school students, seven teachers, two administrators from Mardin Prof Dr. Aziz Sancar BILSEM; eight middle school students, 10 teachers and two administrators from Şanlıurfa BILSEM, in the 2018-2019 academic year. Participants are determined on a voluntary basis. The research is qualitative and the phenomenological design is used. Semi-structured interview form was applied to the participants. In data analysis, content analysis method was used.

When examined the results of the study according to the opinions of the students: it is seen that the students find the activities related to the values education carried out in BILSEM sufficient, their teachers strive for this, but they think it would be better to establish a separate workshop for value education. Students stated that the activities related to the values in BILSEM are generally social responsibility projects. The majority of students find it appropriate to carry

out the value education in the face of wrong behavior by allocating the agenda of that lesson to the missing value that causes such wrong behavior. Since mentioning the values in the lessons positively changes their behavior, students find it advantageous. Students think that the communal values should be taught the most, thereafter, the social and national values.

When examined the results of the research according to the opinions of the teachers: while the teachers state that the BILSEM education program is suitable for the values education, they think that the program should be revised and the value education lesson should be included in to the program. Teachers stated that the priority should be given to the teaching of communal values, followed by national and philosophical values. The majority of teachers agree that the values education positively affects student achievement. The teachers think that the values education should be given at the support stage of the BILSEM education program stages.

When examined the results of the research according to the opinions of the administrators: it is noteworthy that the administrators find the BILSEM educating program insufficient in terms of the values education. Administrators state that the program should be improved. The administrators stated that the values that should be primarily taught to the students are communal values, and then the national, social, environmental and innovative values afterwards. The administrators stated that the BILSEM education program is suitable for the values education activities, students have no anxiety to pass the class, and small class size. However, they count the students spending limited time in BILSEM as a disadvantage with respect to the value education. The administrators think that the values education should be given at the support stage, of the BILSEM education program stages. Various recommendations were made in line with the results of the study.

Keywords: gifted student, talented student, value, values education

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BEYANNAME	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırma Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Sayıtlılar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	7
2.1. Zekâ Kavramı	7
2.1.1. Üstün Yetenekli/Zekâlı Kavramı.....	9
2.1.2. Ülkemizde Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Eğitimi.....	10
2.1.3. Bilsem Eğitim Programı	12
2.2. Değer Kavramı	14
2.2.1. Değerler Eğitimi	16

2.2.2. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	17
2.2.2.1. Değerleri Telkin Etme Yaklaşımı.....	18
2.2.2.2. Değer Analizi Yaklaşımı	19
2.2.2.3. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	19
2.2.2.4. Karakter Eğitimi Yaklaşımı.....	20
2.2.3. Türkiye’de Değerler Eğitimi	21
2.2.4. Değerler Eğitimi İlkeleri.....	24
2.2.5. Okullarda Öğretilebilecek Ulusal ve Evrensel Değerler	25
2.3. Üstün Yetenekli Bireylerin Ahlaki Gelişimi ve Üstün Yetenekli Bireylerde Değer Eğitimi	26
2.4.İlgili Araştırmalar	27
2.4.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	27
2.4.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
III. YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Yaklaşımı.....	34
3.2. Araştırmanın Modeli.....	34
3.3. Çalışma Grubu.....	35
3.4. Veri Toplama Araçları.....	40
3.5. Veri Toplama Süreci.....	41
3.6. Verilerin Analizi	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
IV. BULGULAR VE YORUM	42
4.1. Öğrenci Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi	43
4.1.1. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’de Alınan Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri.....	43
4.1.2. BİLSEM’de Değerler Eğitimine Yönelik Etkinliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri	45

4.1.3. Değerlerin Derslerin Öğretimine Nasıl Yansıtılması Gerekliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	47
4.1.4. BİLSEM’de Yapılan Etkinliklerde Değerlere Değnilmesinin Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri	49
4.1.5. BİLSEM Eğitim Programında Hangi Değerlere Ağırlık Verilmesi Gerekliği İle İlgili Öğrenci Görüşleri.....	51
4.2. Öğretmen Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi	53
4.2.1. BİLSEM Eğitim Programının Değerler Öğretimine Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	53
4.2.2. Öğrencilerin En Çok Edinmesi Gereken Değerlere İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	55
4.2.3. Değerler Eğitiminin Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	57
4.2.4. BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasının Değerler Öğretimi Açısından Elverişli Olduğu İle İlgili Öğretmen Görüşleri	58
4.3. Yönetici Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi	59
4.3.1. BİLSEM Eğitim Programının Değerler Eğitiminde Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Yönetici Görüşleri	60
4.3.2. BİLSEM Eğitim Programında Yer Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Yönetici Görüşleri.....	61
4.3.3. BİLSEM Eğitim Ortamını Düşünerek Değerler Eğitimi Açısından BİLSEM Eğitim Programının Avantaj ve Sınırlılıklarına İlişkin Yönetici Görüşleri.....	62
4.3.4. BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasında Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gerekliğine İlişkin Yönetici Görüşleri.....	64

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	66
5.1. Sonuç	66

5.1.1. Öğrenci Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	66
5.1.2. Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	67
5.1.3. Yönetici Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	67
5.2. Tartışma	68
5.3. Öneriler	72
5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	72
5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	73
KAYNAKÇA	74
EKLER	81
ÖZ GEÇMİŞ	92

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Üstün Zekâlı ve Yeteneklilerin Değer Eğitimi İle İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	31
Tablo 2 Sınıf Düzeyine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı	36
Tablo 3 Cinsiyete Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı	36
Tablo 4 Branşlara Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı	37
Tablo 5 Cinsiyete Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı	38
Tablo 6 Eğitim Durumuna Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı.....	38
Tablo 7 Mesleki Kıdemine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı.....	38
Tablo 8 Cinsiyetine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı	39
Tablo 9 Eğitim Durumuna Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı.....	39
Tablo 10 Mesleki Kıdemine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı	40
Tablo 11 BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’de Alınan Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri	43
Tablo 12 BİLSEM’de Değerler Eğitime Yönelik Etkinliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri	45
Tablo 13 Değerlerin Derslerin Öğretimine Nasıl Yansıtılması Gerektiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri	47
Tablo 14 BİLSEM’de Yapılan Etkinliklerde Değerlere Değinilmesinin Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri	49
Tablo 15 BİLSEM Eğitim Programında Hangi Değerlere Ağırlık Verilmesi Gerektiği İle İlgili Öğrenci Görüşleri	52
Tablo 16 BİLSEM Eğitim Programının Değerler Öğretimine Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri	53
Tablo 17 Öğrencilerin En Çok Edinmesi Gereken Değerlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	56

Tablo 18 Değerler Eğitiminin Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri	57
Tablo 19 BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasının Değerler Öğretimi Açısından Elverişli Olduğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri	59
Tablo 20 BİLSEM Eğitim Programının Değerler Eğitiminde Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Yönetici Görüşleri	60
Tablo 21 BİLSEM Eğitim Programında Yer Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Yönetici Görüşleri	61
Tablo 22 BİLSEM Eğitim Ortamını Düşünerek Değerler Eğitimi Açısından BİLSEM Eğitim Programının Avantaj ve Sınırlılıklarına İlişkin Yönetici Görüşleri	63
Tablo 23 BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasında Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gerektiğine İlişkin Yönetici Görüşleri	64

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Öğrenci Görüşme Formu	81
Ek 2. Öğretmen Görüşme Formu	82
Ek 3. Yönetici Görüşme Formu	83
Ek 4. Etik Kurul Raporu.....	84
Ek 5. İzin Belgeleri.....	85
Ek 6. Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi Dürüstlük Kantini	89
Ek 7. Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi Duvar Twitter'ı.....	90
Ek 8. Orijinallik Raporu	91

KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ

BİLSEM	: Bilim ve Sanat Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
ÜYÜKEP	: Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı
ÜYAKEP	: Üstün Yetenekliler Ahlak ve Karakter Eğitimi Programı

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Üstün zekâlı öğrenciler toplumun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu öğrenciler üst düzey görevlere gelmektedir. Toplumu, insanlığı etkileyen önemli görevleri sadece donanımlı bir bilgiyle yapmak insanlığa fayda sağlamayacaktır. Ulusal ve evrensel değerlerin eksikliği insanlığa faydalı olacak bir gelişmeyi /icadı / fikri/ hareketi zararlı hale getirebilmektedir. Kontaş ve Yağcı (2016: 903) üstün potansiyelli bireyleri enerji dolu bir nehir ve rüzgâra benzetmişlerdir. Nehrin ve rüzgârın güçleri doğru yöne yönlendirilmez ise doğaya zarar verir fakat bu güçler doğru kullanıldığında doğaya ve insanlığa yararlı enerji üretirler.

Ülkemizde üstün zekâlı ve yetenekli bireylere Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) eğitim verilmektedir. MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2016) altıncı maddesinde kurumun amaçları;

“Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda BİLSEM’ de sunulan eğitim hizmetleri ile özel yetenekli öğrencilerin; a) Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen; ailesini, vatanını, milletini seven, ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, bunları davranış hâline getirmiş bireyler olarak yetiştirilmesi, b) Ülkesinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; lider, yapıcı, yaratıcı ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirilip geliştirilmesi”

şeklinde ifade edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus milli, manevi, insani ve ahlaki değerlere bağlı bireylerin kalkınmayı sağlaması gerektiğidir. Bunu başarmak için zeki ve yetenekli bireylerde doğru bir rehberlik süreciyle ahlak ve değer gelişimi sağlanmalıdır.

Gardner (1999), Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century adlı eserinde ahlaki zekânın gerekliliğine dikkat çekmiştir. Ona göre zekâların düzgün bir şekilde kullanılmasından çok daha önemli olan; farklı zekâlardan insanların bir arada mutlu bir şekilde ve barış içerisinde yaşamasıdır. Bunun için ahlak ve zekânın nasıl birlikte kullanılacağını düşünmemiz gerekir (Altan, 2011: 53).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda değerler eğitime vurgu yapmış ve eğitim programlarına dâhil etmiştir. Ülkemizde üstün zekâlı ve yetenekli bireylere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) akademik başarıya yapılan vurgu kadar değerler eğitimi de önemsenmelidir. Algıları açık olan, yaşlılarına nazaran verilenleri çabucak özümseyen bu öğrenciler değerleri de daha çabuk özümseyecektir.

1.1.Araştırma Problemi

Sıra dışı üstün yeteneklere sahip olan bireylerin dünyayı değiştirebilecek ve büyüleyecek gelişmelere neden olabileceği kabul edilir (Çağlar, 1972; Geçkil, 2012; Manzone, 2013; akt. Konaş). Her toplumda üstün yetenekli, zeki, yaratıcı, lider, ileri görüşlü bireyler vardır. Dünya medeniyet tarihine bakıldığında Albert Einstein, Leonardo Da Vinci, Isaac Newton, Thomas Edison, Mimar Sinan, Mustafa Kemal Atatürk gibi dünyada büyük değişimler sağlayan birçok üstün yetenekli bireyin var olduğu görülür. Dünyayı değiştirebilecek, toplumların gelişmesinde ve medeniyet tarihinin ilerlemesinde önemli katkılar sağlayabilecek üstün yeteneklere sahip bireylerin sahip olduğu beceriler verimli ve etkin bir şekilde kullanılmalıdır (Darga, 2010; Yağlı, 2011'den akt. Konaş ve Yağcı, 2016: 903). Toplumların hareketlerinde etkili olan liderlerin, bilim insanlarının, sanatçıların da ahlak eğitimlerinin önemsenmesi durumu ortaya çıkmıştır (Bencik, 2010; Kangal ve Arı, 2013; Tortop, 2015; akt. Tortop, 2018: 114).

Yüksek ahlâkî gelişim potansiyeline sahip üstün zekâlı çocuklar, uygun eğitim koşulları altında insanlık için bir büyük kazanım haline gelebilecekleri gibi, ciddiye alınmadığı ortamlarda insanlık için birer tehlike kaynağı da olabilirler. Üstün yetenekliler büyük bir toplumsal hazinedir. Bu hazinenin ülke ve millet yararına yönlendirilmesi mümkünken son derece zararlı sonuçlar ortaya çıkaracak insanlar olarak yetişmelerine göz yumulmamalıdır. İnsanlığın huzuru ve mutluluğu için üstün yetenekli bireylerin yeteneklerinin yanında ahlaki duyarlılıklarını geliştirecek imkânlar sağlanmalıdır (Gündüz, 2010: 174). Sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilmesi çalışmaları ahlaki duyarlılığın artmasında faydalı olacaktır. Sternberg (2007: 153) de sosyal, duygusal becerilerin en az akademik konular kadar önemsenmesi gerektiğini belirtmektedir. Hansen ve Hoover'a (1993: 27) göre üstün yetenekli bireylerde kendine ve topluma karşı

eleştirel yaklaşım, kuralları değiştirme ve yeniden yaratma gibi davranışlar yüksek sosyal ve duygusal becerilere işaretler. Toplumu etkileyecek davranışlarla kendini gösteren sosyal ve duygusal zekâlarını nasıl kullanacakları konusunda bir rehber ihtiyaçları vardır (Erol, 2004: 11). Bu noktada öğretmenlere ve eğitim programlarına sorumluluk düşmektedir. Bireylerde ahlaki duyarlılığı artırmak için eğitim programlarına değerleri dâhil etmek, öğretmenlerin milli ve evrensel değerler konusunda duyarlı olması gerekmektedir. Kohn (1997) bu konudaki fikrini bir benzetme ile anlatmaktadır. İnsanların mikroorganizmalarla iç içe oluşlarını okullar ile değerlerin iç içe oluşuna benzetmiştir. Bu sebeple okulda değerler eğitimi kabul etmeyen bireylerin kendi değerleri dışındakilere saygı duymayan bireyler olduklarını ifade etmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda değerler eğitimine vurgu yapmaktadır. Değerleri ders kitaplarına, etkinliklerine yansıtarak eğitim programlarına dâhil etmiştir. Üstün zekâlı bireylerin toplumlar için aldıkları önemli kararlarda ahlaki ve vicdani düşünebilmeleri çok önemlidir. Bu öğrencilerin aldıkları eğitimde değer, ahlak ve karakter eğitimine vurgu yapıp yapılmadığı, yapılıyorsa ne seviyede yapıldığı bu araştırmanın çözmeyi beklediği asıl problemidir. Üstün zekâlı öğrencilerin aldıkları eğitimde değerler eğitimi ilkelerine ne kadar vurgu yapılmış, bu eğitim ne kadar etkili oluyor sorularına cevap bulmak gerekmektedir. Çözülmesi beklenen bu sorun mevcut araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Genellikle toplumlara yön veren üstün zekâlı bireylerin eğitimi henüz geliştirilmeye çalışılan bir konudur. Bu bireylerin aldıkları eğitime katkı sunmak ve bu eğitimin geliştirilmesi için ışık tutmak amacıyla bu çalışmada değerler eğitimi bağlamında bir inceleme yapılacaktır. Araştırma sonucunda ülkemizde uygulanan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin eğitim programına değerler eğitimi ilkelerinin ne kadar yansıdığı tartışılacaktır. Bu çalışmanın ülkemizin üstün zekâlı ve yetenekli eğitimine değerler eğitimi bağlamında katkı sağlayacağı umulmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimine yaptığı vurgu ve belirlediği ilkeler çerçevesinde BİLSEM eğitim programının incelendiği çalışmaların ender oluşu dolayısıyla çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Üstün zekâlı öğrencilerin akademik alanları ile ilgili çalışmalar

artmaktadır fakat değerler eğitimi ve üstün zekâlı eğitimi ile ilgili ortak çalışmalar çok fazla değildir. Bu alandaki çalışmaların azlığı dolayısıyla çalışmanın alana yeni ufuklar açacağı umulmaktadır. Değerler eğitimi konusunda da üstün zekâlı eğitimi konusunda da yapılan çalışmalar genellikle batı kaynaklıdır. Bu çalışma ile birlikte söz konusu alanlarda yerli kaynaklar artacaktır. Aynı zamanda mevcut çalışmanın ülkemizdeki üstün zekâlı bireylerin eğitiminin geliştirilmesine de katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Toplumun önde gelen insanları toplumu etkileyecek kararlara veya buluşlara imza atmaktadırlar. Bu kesimin çoğunluğu üstün zekâlı ve yetenekli kişilerden oluşmaktadır. Bu kişilerin eğitiminde akademik anlamda bilgili olmanın yanında karakterli, ahlaklı, ulusal ve evrensel değerlere bağlı bireyler olunması da çok önemlidir. Bu araştırmanın amacı ülkemizde üstün zekâlı ve yetenekli bireylere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinin eğitim programında değerler eğitimine yeterli vurgu yapıp yapılmadığını araştırmaktır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

BİLSEM öğrencilerinin;

1. BİLSEM’de aldıkları değerler eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşleri nedir?
2. BİLSEM’de değerler eğitime yönelik gerçekleştirdikleri etkinliklere ilişkin görüşleri nedir?
3. BİLSEM’de aldıkları derslerin öğretiminde değerlerin nasıl yansıtılması gerektiğine ilişkin görüşleri nedir?
4. BİLSEM’de aldıkları derslerde veya yaptıkları etkinliklerde değerlere değinilmesinin avantajları/dezavantajlarına ilişkin görüşleri nedir?
5. BİLSEM eğitim programında hangi değerlere ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri nedir?

BİLSEM öğretmenlerinin;

6. BİLSEM eğitim programının değerler eğitime uygunluğuna ilişkin görüşleri nedir?
7. Derslerinde öğrencilerin özellikle hangi değerleri edinmelerine ilişkin görüşleri nedir?
8. Değerler eğitiminin öğrencilerinin başarılarına etkisine ilişkin görüşleri nedir?

9. BİLSEM eğitim programının hangi aşamasının değerler eğitimine elverişli olduğuna ilişkin görüşleri nedir?

BİLSEM yöneticilerinin;

10. BİLSEM eğitim programının değerler eğitiminde yeterliliğine ilişkin görüşleri nedir?
11. BİLSEM eğitim programında yer verilmesi gereken değerlere ilişkin görüşleri nedir?
12. Değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantaj/sınırlılıklarına ilişkin görüşleri nedir?
13. Değerler eğitimine BİLSEM eğitim programının hangi aşamasında ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri nedir?

1.4. Sayıtlılar

- Çalışma; Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illeriyle sınırlıdır. Bu illerin Güneydoğu Anadolu bölgesini temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Katılımcıların formda bulunan sorulara verdikleri cevaplar gerçek fikirlerini yansıtmaktadır.
- Görüşme formundaki soruların bu araştırma için yeterli veri sağlayacağı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki ortaokul öğrencileri,
- Bu illerde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan öğretmenler,
- Bu Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan yöneticiler,
- Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formları ve
- 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Zekâ: Öğrenme ve öğrendiklerini kullanma yeteneği (Clark, 2002; Davis ve Rimm, 1998'den akt. LeanaTaşcılar, Özyaprak, Güçyeter, Kanlı, Camcı Erdoğan, 2014: 32).

Üstün Zekâlılık/Yeteneklilik: Bireyin bilgiyi işleme ve problem çözmesinde diğerlerinden daha çabuk olması (Conklin ve Frei, 2016: 20).

Değer: Bireyin kendisi ve başkalarıyla ilgili yön veren, davranış rehberliği yapan olgu (Beil, 2003: 13).

Değerler Eğitimi: Kişinin doğru değerlendirme yapmasına, doğruyu bilmesine, doğru düşünmesine yardımcı olma süreci (Kuçuradi, 1995'ten akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 7)

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezlerinin kısaltması. Ülkemizde üstün zekâlı/yetenekli öğrencilere eğitim veren kurum.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. Zekâ Kavramı

20. yüzyıldan bu yana zekâ tanımı farklılaşmıştır. Zekâ; Türk Dil Kurumu tarafından “İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı” olarak tanımlanmıştır (TDK online sözlük, 2019). Zekâ kavramı ile ilgili en bilinen çalışma “Zekâ ve Tanımları” (1921) isimli sempozyumdur. Bu sempozyumda 11 uzmanın görüşüne göre zekâ tanımları yapılmıştır. (Mutlu Oruç, 2018: 8) Bu tanımlar;

- 1- Gerçek ya da doğrulara dayalı bir bakış açısıyla doğru tepki verme gücü (E.L. Thorndike)
- 2- Soyut düşünme yeteneği (L.M. Terman)
- 3- Duyusal kapasite, algıda farkındalık kapasitesi, çabukluk, sosyal esneklik, yetenek ve hayal gücü, dikkat süresi, tepkilerde çabukluk ya da atiklik (F.N. Freeman)
- 4- Öğrenme ya da kendini çevreye uyarlama yeteneği (S.S. Colvin)
- 5- Yaşamdaki yeni durumlara kendini adapte edebilme yeteneği (R. Pinther)
- 6- Sahip olunan bilgi kapasitesi (B.A.C. Henmon)
- 7- İçgüdüleri ayarlama kapasitesi, deneyim ve hataların ışığında içgüdüleri ayarlama kapasitesini yeniden düzenleme, gözlemlenebilir davranışlardaki içgüdüsel ayarlamayı sosyal bir hayvan olan insanın yararına gerçekleştirme (L.L. Thurstone)
- 8- Uyarıların karmaşıklığının etkilerini çözümleyen ve davranışta bir etki oluşturan biyolojik bir mekanizma (J. Peterson)
- 9- Kendini geliştirme kapasitesi (H. Woodrow)
- 10- Öğrenme ya da tecrübeden yararlanma kapasitesi (W. F. Dearborn)

11- Duygusallık, algılama, sosyallik, hafıza, hayal gücü, ayırt etme, yargılama, muhakeme (N.E. Haggerty)

Görüldüğü gibi her biri farklı alanlarda uzman kişiler bile ortak bir tanım etrafında toplanamamıştır. Zekâ kavramının çok boyutlu olması ortak bir tanımın ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Öğretici'ye (2017: 5) göre bu durum zekâ kavramının kendini direk bireyin kendisinde göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Zekâyı tanımlamak için kullanılan kriterler toplumdan topluma, kültürden kültüre ve içinde bulunulan çağa göre değişiklikler gösterebilir. Zekânın tanımı için onun kendisinden çok belirtilerine odaklanılmasından dolayı ortak tanım elde edilememektedir.

Zekânın tanımında kültürler arasında farklılık vardır. Sternberg (2007: 149) buna dikkat çekmiştir. Sternberg ve Yang (1997) Çin'in zekâ tanımını incelediğinde hayırseverliğin ve doğru olanı yapmanın öne çıktığını ifade etmiştir. Taocu gelenek kişinin alçakgönüllü oluşunu zekâ ile ilişkilendirir. Batı dünyası bu konuları karakter eğitimi olarak nitelendirmektedir. Batıda zekâ; öğrenme isteği, öğrenme için gösterilen çaba, yaşam boyu öğrenme coşkusu olarak tanımlanır.

Zekâ uzmanı Arthur Jensen her ne kadar zekâyı ilişki kurma ve alakalandırma olarak ifade etse de zekânın birçok şekilde tanımlanacağını ifade etmiştir (Davis, 2014: 23). Weschler'e göre zekâ kişinin çevresiyle baş edebilme yeteneğini içerir. Piaget'nin de zekâyı bireyin çevreye uyumu olarak tanımladığı görülmektedir (Levent, 2014: 2). Özbay (2013: 7) zekâyı problem çözme ve her çeşit uyarana uyum sağlama olarak tanımlamıştır. Sternberg'e (2012) göre zekâ bireyin düşüncelerini bilinçli bir şekilde yeni görevlere aktarma kabiliyetidir (Özhan, 2018: 3). Birçok araştırmacı zekâyı birey üzerinden tanımlasa da zekâ kavramı sadece insan zekâsının karşılığı olmaktan uzaktır. Çünkü insan dışındaki canlılar da öğrenebilir ve öğrendiklerini yeni durumlara aktarabilir, problem çözmede kullanabilir (Leana Taşcılar ve Kanlı, 2014: 4).

Gardner zekâ konusunda geleneksel yaklaşımı takip etmemiştir. Konuya yeni bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Zekânın çok çeşidi olduğunu belirterek zekâyı; bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürün ortaya koyabilme becerisi ya da problem çözme kapasitesi olarak tanımlamıştır (Levent, 2014: 2).

2.1.1. Üstün Yetenekli/Zekâlı Kavramı

Toplumlarda bazı bireyler ortalamanın üstünde performans sergiler. Bu kişiler için üstün ifadesi kullanılır. Literatüre baktığımızda yabancı araştırmacıların “gifted” kelimesini kullandıklarını görürüz. Bu kelime bahşedilmiş, hediye edilmiş anlamına gelmektedir. Dolayısıyla burada Tanrı vergisi bir yetenekten veya zekâdan söz edildiği görülmektedir.

Üstün zekâlı/yetenekli kavramı tarih boyunca farklılaşmıştır. Belli çağlarda ihtiyaçların farklılaşması bunu zorunlu hale getirmiştir. İlkel zamanlarda bu kavram vahşi yaşamla baş edebilme, avcılık yapabilme ile ilişkilendirilirken günümüzde hızla değişen dünyaya uyum, yaratıcılık, özgünlük gibi kavramlarla ilişkilendirilir (Gürten, 2018: 1).

Yılmaz’ın (2018: 5) Kulak’tan (2017) aktardığına göre üstün zekâlı ve yetenekli konusundaki ilk çalışmalar Platon dönemine denk gelmektedir. Platon insanların topraktan geldiğini ve toprakta bulunan tunç, bakır, altın ve gümüş elementlerinin bireylerin özelliklerini etkilediğini ifade etmiştir. Platon bireyleri zekâ ve kişiliklerine göre bu elementlerle isimlendirip sınıflandırmıştır.

Üstün zekâlı çocuk kavramını kullanan ilk kişi Stanford Üniversitesinden Prof. Lewis Terman olmuştur. Geliştirdiği zekâ testine IQ adını vermiş ve daha çok analitik beceri ve hafıza üzerinden zekâyı tanımlamıştır. Araştırmaları sonucu Terman’ın fikirlerinde değişiklikler meydana gelmiştir ve üstün zekâlı bireylerin akademik başarı kadar sosyal-duygusal ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir (NAGC, 2005’ten akt., Frei, 2016: 17). Marland Kongre Raporuna göre (1971) üstün zekâlı ve yeteneklilik altı başlık altında toplanmıştır. Bunlar; genel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı/üretici düşünme, liderlik yeteneği, görsel ve sahne sanatları, psikomotor yeteneklerdir (Frei, 2016: 18). Gagne (2004) ise üstün yetenekliliği en az bir alanda yaşlıları arasında üst yüzde onluk dilime yerleştiren doğal yeteneklere sahip olma ve bu yetenekleri kullanma olarak tanımlamıştır (Gürten, 2018: 4).

Peterson (2006: 43) üstün yetenekliliği okul ortalamasının üstünde kalan öğrenciler için kullanmıştır. ABD Eğitim Bakanlığı üstün yetenekli çocuğu eşit şartlara sahip yaşlılarına göre daha yüksek performans sağlayan bireyler olarak tanımlamıştır (Özbay,

2013: 8). Yılmaz ve Tortop'a (2018: 19) göre üstün yetenekli kavramı zekâ testinden 130 ve üzeri puan alan bireyler için kullanılır. Robinson, Shore ve Enersen'e (2014: 242) göre testlerde bireylerden beklenen sadece bir ölçütü aşması olmamalıdır. Fakat tek bir ölçütü aşması üstünlük için yeterlidir.

Renzulli'nin üstün zekâlı tanımında dikkati çeken noktalar; ortalamanın üzerinde genel yetenek, yüksek düzeyde göreve bağlılık ve yaratıcılık olmuştur (Frei, 2016: 18). Barbara Clark ise üstün yetenekliliği beynin hızlandırılması yeteneği üzerinden açıklamıştır. Bu üstünlük yeteneklerini biliş, yaratıcılık, akademik alan, liderlik, görsel sanatlar ya da sahne sanatları olarak açıklamıştır (Clark, 1998'den akt. Frei, 2016: 19). Davaslıgil (2014) üstün yetenekli bireyleri zihinsel, yaratıcı, liderlik kapasitesi ve özel akademik alanlarda yüksek düzeyde performans gösteren bireyler olarak tanımlamıştır (Gür, 2017: 4).

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinde (2016) üstün yetenekli birey;

“yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireyi”

ifade etmektedir.

2.1.2. Ülkemizde Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Eğitimi

Ülkemizde Cumhuriyet öncesi üstün yetenekliler eğitimine bakıldığında Enderun Mektepleri göze çarpmaktadır. Enderun sisteminde üstün zekâlı erkeklerin seçilmesi ve onların bazı aşamalara göre eğitilmesi söz konusudur. Bu aşamalar; aileye verme, hazırlık sarayları ve Enderun'dur. Enderun'da Büyük Oda, Küçük Oda, Doğancılar Odası, Seferli Odası, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda olmak üzere yedi oda bulunmaktadır (Yıldız, 2010: 38). Bu eğitim sonunda başarılı ve güvenilir olanlar devletin üst mertebelerine getirilerek devlet adamı veya asker olurlar. Dolayısıyla buradaki eğitimde aslında çocukların yeteneklerine göre eğitilmesi hedefinden ziyade devlete güvenilir ve başarılı bürokratik veya askeri eleman yetiştirmektir. Sak (2015: 111) da bu konuya

dikkat çekmiştir. Cumhuriyet sonrası eğitime odaklanarak ülkemizin küresel rekabet, ekonomik ve politik değişim ve gelişimlere göre üstün zekâlı/yetenekli eğitiminde önemli hamleler yaptığını belirtmiştir. Üstün zekâlı eğitimindeki gelişmelerin tarihlerini uzay yarışlarının başlamasına, kritik küresel dönemlere denk geldiğini belirtmiştir. Üstün zekâlılar özelinde özel eğitimin birey için olmadığını, devlet için olduğunu bu kanıtlarla ortaya çıkarmıştır.

Cumhuriyet sonrasında daha çok çalışma ve deneme karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet sonrası üstün yetenekli eğitimi ile ilgili yapılan ilk çalışma 1929 yılında çıkarılan *1416 Sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun*dur. Kanunun birinci maddesinde

"Umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan Devlet devairi ve inhisar idarelerinin, vilayetlerin, şehremanetleri ile belediyelerin, ticaret odalarının ve mukavelenameleri mucibince talebe göndermeğe mecbur olan şirketlerin tahsil için ecnebi memleketlere gönderecekleri talebe bu kanun ahkâmına tabidir."

belirtilmektedir (Kanun, 1929). Kanuna göre yurtdışına gönderilecek öğrenciler diğer öğrencilerden zekâ ve karakter bakımından üstün olmalıdır (Çitil, 2018: 145). Bu kanun günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır. Başlarda ülkenin teknik ihtiyaçlarını karşılamak için yurtdışına gönderilse de öğrenciler günümüzde bu kanuna göre bilim ve sanat dallarında lisansüstü eğitimi almak için de yurtdışına gönderilmektedir (Sak, 2015: 112). İlyas'a (2017: 172) göre bu kanunun çıktığı dönemde temel amaç vatansever ve zeki insan yetiştirmektir. Daha sonra yurttaşlık bilincini geliştirmek için Köy Enstitüleri açılmıştır ve sıra yetenekli insan seçip yetiştirmeye gelmiştir. 5245 sayılı Harika Çocuk Kanunu çıkarılmış, İdil Biret ve Suna Kan eğitim için Fransa'ya gönderilmiştir. Böylece Türklerin tüm dünyaya dehası ve yeteneğiyle kendini gösterme fırsatı doğmuştur.

30 Temmuz 1962 tarihli resmi gazetede Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliğinde üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar için çok ciddi sayılabilecek maddeler yer almaktadır. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları, gezici özel eğitim öğretmenleri ihtiyaç durumunda sağlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca özel eğitime muhtaç çocukların tespiti ve yerleştirilmesi esasları belirtilmiş ve kurulacak kurulun detayları verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1962).

1980 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Genel Müdürlüğü ardından 1992 yılında Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Doksanlı yılların başlarından itibaren üstün zekâlılar ve yetenekliler eğitimi konusunda akademik anlamda ilerleme meydana gelmiştir. 1991 yılında ülkemiz Avrupa Üstün Yetenek Konseyine üye olmuştur. Ankara’da ilk kez Özel Eğitim Konseyi toplanmış, konseyin komisyonlarından biri olan Üstün Yetenekliler Eğitim Komisyonu'nun kararları I. Özel Eğitim Konseyi Raporu olarak yayınlanmıştır. 1995 yılında günümüzde de hala eğitim vermeye devam eden Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) ilk olarak Ankara’da açılmıştır (Erdem, 2015: 47).

2.1.3. Bilsem Eğitim Programı

Bilim ve Sanat Merkezleri üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin okullarındaki eğitime ek olarak destek eğitimi aldığı alternatif bir merkezdir. Merkez; bireylerin yeteneklerini en üst düzeyde kullanmalarını ve ilgileri doğrultusunda eğitim almalarını hedeflemektedir. İlk Bilim ve Sanat Merkezi 1995 yılında Ankara’da açılmıştır ve her geçen yıl sayıları artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre 81 ilde toplam 135 Bilim ve Sanat Merkezi hizmet vermektedir (MEB, 2018).

Merkeze öğrenci alımı bakanlığın belirlediği takvime göre başlar. Sınıf öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın sisteme yüklediği gözlem formlarını doldurarak öğrenciler için başvuruda bulunur. Öğrenciler ilk aşamada grup taramasına alınır. Grup taramasından bakanlığın belirlediği standardın üzerinde puan alan öğrenciler objektif ve standart ölçme araçlarıyla bireysel sınava alınır. Bireysel sınavdan başarılı geçen ve kesin kayıt yaptıran öğrenciler BİLSEM’de şu eğitim programlarına alınır (MEB, 2016);

- a) Uyum,
- b) Destek Eğitimi,
- c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme,
- d) Özel Yetenekleri Geliştirme,
- e) Proje Üretimi ve Yönetimi.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'ne (2016) göre her bir programdaki eğitim içeriklerini şu şekilde açıklamak mümkündür;

a) Uyum Programı: Bu programda öğrencilere; kurumu, öğretmenleri, öğrencileri ve programları tanımaya yönelik etkinlikler yaptırılır. Bu programdaki etkinlikler öğrencinin kurumu tanimasının yanında öğrenciyi tanıma amacı taşır. Öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimini sağlayan, bilimsel etik ve estetik duygularını geliştiren etkinlikler tasarlanır (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

b) Destek Eğitimi Programı: Bu programda genel zihinsel yetenek alanından tanımlanan öğrenciler bulunmaktadır. Bu programdaki etkinliklerin öğrenciye kazandırmak istediği beceriler; grupta çalışma, iş birliği, iletişim, problem çözme, bilimsel araştırma, eleştirel ve yaratıcı düşünme, girişimcilik, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal sorumluluk ve kaynakları etkili kullanma becerileridir. Ayrıca bu programda öğrenciler bireysel veya grup olarak proje hazırlamaya başlayabilirler (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı: Destek eğitim programını başarıyla bitiren öğrenciler bu programa alınır. Öğrenciler yeteneklerine göre gruplara ayrılır ve yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri programlar hazırlanır. Her gruptan bir danışman rehber öğretmen sorumludur. İlgili alan öğretmenleri tarafından planlanacak olan eğitimlerde önemli olan öğrencinin ilgili ve yetenekli olduğu, ileride uzmanlaşabileceği alanları belirlemek için her alana özgü tutum ve becerileri fark ettirici etkinliklerden oluşmasıdır. Program tamamlanınca öğrenciler öğretmenler kurulu tarafından yapılan çoklu değerlendirme yöntemiyle değerlendirilir (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

d) Özel Yetenekleri Geliştirme Programı: Bu programa alınan öğrencilerin genel zihinsel yetenek alanından bireysel yetenekleri fark ettirme programını; müzik ve görsel sanatlar yetenek alanından ise uyum programını başarıyla tamamlamış olmaları gerekir. Bu programda verilen eğitimlerin öğrenci merkezli ve disiplinler arası yaklaşımlara uygun olması önemlidir. Etkinliklerin bireyin özel yetenek alanlarıyla ilgili bilimsel ve sanatsal çalışmalar yapmasına olanak verecek şekilde düzenlenmesi esastır. Öğrencilerin

ilgili ve yetenekli oldukları alanlarda üst düzeyde bilgi, beceri, davranış kazanmaları ve üretimde bulunmaları sağlanır (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

e) Proje Üretimi ve Yönetimi: Özel yetenekleri geliştirme programını başarıyla tamamlayan öğrencilerin belli bir alanda eğitim aldıkları programdır. Öğrenciler grupla veya bireysel olarak da çalışabilirler. Bu programda öğrenci her eğitim öğretim yılında en az bir proje hazırlar. Proje konuları öğrenciler tarafından belirlenir, danışman öğretmen rehberlik eder. Proje konuları öğrencilerin özel yetenekleri geliştirme programında aldıkları eğitim alanıyla ilgili olabileceği gibi diğer alanları da tercih edilebilir. Bu programda yürütülen etkinliklerde öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından çok proje üretimi sürecinde öğrenmeleri sağlanır. Proje üretim sürecinde danışman öğretmen ve öğrenci birlikte en az iki ilerleme raporu hazırlar ve bu raporları araştırma ve geliştirme birimine sunar. Tamamlanan projeler araştırma ve geliştirme birimine teslim edilir. Özgün projeler araştırma ve geliştirme birimi tarafından fikrin endüstriyel hale gelmesi için patent, faydalı model başvuru süreçlerini yürütür. Teslim edilen projeler yine araştırma geliştirme birimi tarafından tasnif edilir, listelenir ve arşivlenir. Bu listeler BİLSEM yönetimi tarafından BİLSEM modülüne işlenir. Öğrencinin bu programda proje üretememesi durumunda danışman öğretmen proje üretememe sebeplerini rapor halinde öğretmenler kuruluna sunar (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

2.2. Değer Kavramı

Değer kavramı soyut bir kavram olduğundan bilim dalları bu konuda çalışma yapmakta geri durmuşlardır. Sosyologlar değer kavramını üzerinde çalışacak kadar değerli görmemiştir. Fakat gelişen bilimsel metotlar sayesinde değer; sosyal bir olgu olarak kabul edilmiş ve analizinin yapılabilirliği kabul edilmiştir (Yılmaz ve Tortop, 2018: 17). Değer kavramını literatüre kazandıran ilk kişi Znaniecki'dir. Değer; “valere” kökünden türetilmiştir, Latince "kıymetli olmak, güçlü olmak" anlamlarına gelir (Bilgin, 1995'ten akt. Yaman Atalay, 2013).

Değer kavramı birçok açıdan farklı değerlendirilebilecek karmaşık bir kavramdır. Bu kavramın sosyolojik, felsefi, tarihi, toplumsal ve daha birçok açıdan tanımını yapmak mümkündür. Değeri genel olarak; isteneni belirleme konusunda davranışlarımıza

kılavuzluk yapan sistem olarak tanımlamamız mümkündür. Tezcan (2018: 9) değer kavramını sosyolojik açıdan incelemiştir. Değer kavramının inançlar bütünü olarak tanımlanabileceğini ve bu inançlar bütününün insan davranışlarına yön verdiğini belirtmiştir. Nitekim Katılmış ve Ekşi (2015: 9) de değer kavramına benzer açıdan yaklaşmıştır. Değerlerin davranışlara kaynaklık ettiğini belirtip değerlerin davranışları yargılamaya yarayan anlayışlar geliştirdiğini söylemişlerdir. Fakat Kuçuradi (1997: 20) değerlerin davranış şekilleriyle açıklanamayacağını belirtmiştir.

Güngör (1993) değerlerin bir şeyi istenen veya istenmeyen olarak tanımlamamıza yarayan inançları çağrıştırdığına dikkat çekmiştir (Ekşi ve Katılmış, 2015: 10). Ulusoy ve Dilmaç (2018: 13) değeri; bir şeyin ederini belirten “*soyut ölçü*” olarak tanımlamışlardır. Aynı zamanda felsefi açıdan baktıklarında bireyin ihtiyaç duyan bir varlık olarak nesne ile arasında ortaya çıkan şey olarak tanımlamışlardır. Devamlılığı sağlanmaya çalışılan inançlar, tasvip ve teşvik edilen inanışların tamamına değer demek mümkündür. Çağlar’a (2015) göre ise değerler kişilerin, eylemlerinde, düşüncelerinde ve tutumlarında birer standart olarak beliren “*kültürel öğeler*”dir (İpekçi, 2018: 7).

Yaman (2014) değeri bireyin bir durum veya kişi karşısında sergilediği duyarlılık olarak tanımlamıştır. Yaman’ın değere yönelik bir diğer tanımı ise en küçük yapı kişiden başlayarak aileyi, toplumu, milleti ve insanlığı en üste taşıyacak niteliklerdir. Mustafa Aydın’dan alıntılıdığını göre değer; sosyolojik açıdan kişiye veya gruba yararlı, kişi veya grup için istenilir, kişi veya grup tarafından beğenilen şeylerin bütünüdür. Değer toplum tarafından en iyiyi, en doğruyu tanımlayan genelleştirilmiş davranış ilkeleridir. Aynı zamanda herkes için iyi, herkes için istenen ve toplumlar arası geçerliliği olan ölçütlerdir (Kızıler ve Canikli, 2018: 10).

Spranger’e göre değerler insanların dünya görüşünü belirler, bireylerin meyillerini, bakış açılarını, yargılarını kapsar (Bruno and Lay, 2006); Kluckhohn değerleri davranışı etkileyen, arzu edileni belirlemeye yardımcı olan düşünce olarak tanımlamıştır (Çalışkur, 2013’ten akt. Yağan Güder, 2015: 2). Schwartz’a (1999) göre değerler bireyin hayatında birer amaçtır fakat birey için önem derecesi değişiklik gösterebilir. Schwart ve Bilsky (1987) değerlerin değişen ihtiyaçlara cevap vermek için zamanla değişebileceğini belirtmiş ve özelliklerini beş maddeyle açıklamışlardır. Bunlar; değerler inançlardır, duygularla iç içedir, tamamen nesnel değildir; değerler bireyin amaçlarıyla ve amaçlara

ulaşmak için kullanılan davranışlarla ilişkilidir; değerler özel durum, zaman, mekân ve fiillerin üzerindedir; değerler insan davranışlarını yönlendirir; değerler önceliklere göre sıralanır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000'den akt. Yağan Güder, 2015: 3).

Değer kavramını bazı kaynaklarda ahlak veya karakter olarak da görebiliriz. Durkheim (2016: 34) ahlakı; içine eylemlerimizi döktüğümüz çerçevesi belli kalıplar halinde olan kurallar bütünü olarak açıklamıştır. Durkheim ahlaksal davranışların insanların ortaklaşa alışkanlıkları olduğunu ve bu alışkanlıkları çiğneyen bireylerin aslında ahlakı çiğnediğini, toplumsal saygısını kaybedeceğini ifade etmiştir.

2.2.1. Değerler Eğitimi

John Dewey eğitimin amacını bireyin entelektüel ve ahlaki gelişimini sağlamak olduğunu ifade etmiştir (Archambault, 1964'ten akt. Sisk,1982: 221). Eğitimin ilk çağlardan beri iki amacı olduğunu düşünürsek bunların ilki insanların akademik alanda gelişmeleri, daha zeki daha akıllı olmalarını sağlamak; ikincisi ise insanların iyi ve ahlaklı olmalarını sağlamaktır. Her inanışta, tarihin her devrinde değerler eğitiminin izlerini görmek mümkündür. Aristo, Sokrates gibi eski filozofların çalışmalarında da Budizm, İslam, Hristiyanlık gibi dinlerin öğretilerinde de değerler eğitime değinilmiştir (Altan, 2011: 55).

Değer eğitimi; bireyin kendini gerçekleştirme, toplumsal normları içselleştirmesi için okullarda verilen açık veya örtük (Demirel, 2009'dan akt. Ömeroğlu 2016: 24) eğitimidir. Birey; birey olmanın özgürlüğüyle var olmanın yanında toplumsal huzur ve iyi insan olmak amacıyla değerler geliştirerek var olur. Var olmanın birey boyutundaki bencilliği ile toplumsal boyutundaki fedakârlık ve ahlakla dengeli olması mutluluk vericidir. Eğitimin en önemli amacı bireyin mutlu olması için kendini keşfetmesini sağlamaktır. Bu keşif yolunda eğitim sisteminin bireylere yol gösterme süreci değerler eğitimi, kullandığı araçlar da değerleri oluşturur (Ömeroğlu, 2016: 24).

Yağan Güder (2015: 9) değerler eğitimi eğitimin geçmiş ile gelecek arasındaki köprü oluşturmaya çalışmaktadır. Değerler; toplumsal kültürün devamlılığını sağlayan, tüm insanlığa faydalı bireyler yetiştirilmesini sağlayan unsurlardır. Geçmişten gelen, günümüzde önemini koruyan, geleceğe de aktarılması gereken kültürün her ögesini

değerler eğitimiyle edindirmek mümkündür. Değerler eğitimi bireyin karşısındakine saygılı olmayı ve duygudaşlık kurma becerisini geliştirerek (Goleman, 2011) duyuşsal gelişime katkı sağlar (Tekindal, 2015'ten akt. Yılmaz ve Tortop, 2018: 25).

Değer eğitimi hayat boyu süren değer edindirme süreci olarak tanımlayan Yaman (2014: 18) değerler eğitimi ile ilgili zorluklar üzerinde durmuştur. Değerlerin toplumlarda genelleştirilmesini zorlaştıran; değerlerin “yerellik ve öznellik” özellikleridir. Toplamların ve hatta bireylerin iyi/kötü, yararlı/zararlı algıları farklıdır. Bir diğler sorun da toplamların kendi özelindeki değerleri genel geçer değerlermişçesine dayatmalarıdır (Yaman, 2014: 25). Bu durumda değerler eğitimi bir noktada çıkmaza girmektedir. Devletlerin evrensel değerler etrafında kendi ulusal değerlerini verme amacıyla değerler eğitimi uygulaması süreci daha sağlıklı hale getirebilir. Değer eğitimi; devletin, öğretmenin, okulun değerleriyle tam bir uyumsuzluk içinde değıl, karar verme ve problem çözmeye yetenekler geliştirmeyi amaçlar (Carr ve Wellenberg, 1966; Durkheim, 1925; Jones, 1936; Kohlberg ve Turiel, 1971'den akt. Rest; 1974: 242).

Değerler eğitimi önce kişiyi iyi ve mutlu ederek bu mutluluğun ve iyiliğin tüm topluma yayılmasını amaçlar. Değer eğitimi dayatmalardan uzak özgür bir ortamda verildiğı takdirde kimlik oluşturma sürecine dönüşebilir ki bu da istendik bir süreçtir. Fakat gelenekçi eğitim sisteminde değerlerin öğrenilmesi toplumsal rollerin taklidi şeklinde olmaktadır. Herkes bulunduğu konumun (kız, erkek, memur, evli, bekâr, tüccar, dul, genç vs.) gerektirdiğı davranışları, nelere değer vermesi gerektiğini rollerin taklidiyle öğrenir (Tezcan, 2018: 21-23).

Sürekli değışen dünyada değerler eğitimi durağan bir yapı olmaktan uzak olmalıdır. Dünya koşulları değıştikçe değerlerin de revize edilmesi gerekmektedir. Ulusların yıkılmaması için gelişime ve değışime göre değerlerin değışmesi, yeni durumlara uyum sağlaması gerekmektedir (Poyraz, 2006 ve Sevinç, 2006'dan akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 22).

2.2.2. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Literatür incelendiğinde yazarların değerler eğitimi yaklaşımlarını incelerken önemli gördükleri, açıkladıkları yaklaşımlar farklılık göstermektedir. Ekşi ve Katılmış (2016: 75)

değerler eğitimi yaklaşımlarını altı başlık halinde incelemiştir. Bunlar: Değerleri Telkin Etmek/Aşılamak, Değerleri Açıklama, Değer Analizi, Ahlaki İkilem Tartışması ve Adil Topluluk Okulları, Örtük Program ve Karakter Eğitimidir. Zavalı'ın (2014: 40) açıkladığı değer eğitimi yaklaşımları ise yedi başlık altında toplanmıştır. Bunlar; Değer Gerçekleştirme, Değer Açıklama, Değer Analizi, Ahlaki Muhakeme, Karakter Eğitimi, Vatandaşlık Eğitimi ve Ahlak Eğitimidir. Bir diğer yandan Aydın ve Gürler (2014: 69) altı değerler eğitimi yaklaşımını açıklamıştır. Bazıları benzerlik göstermekle birlikte açıklanan farklı değerler eğitimi yaklaşımları da bulunmaktadır. Bunlar: Değerlerin Doğrudan Öğretimi: Değerleri Telkin Etmek/Aşılamak, Bilişsel Ahlaki Gelişim/Ahlaki İkilem Tartışmaları, Değer Çözümlemesi (Analizi), Değerleri Belirginleştirme/Açıklama, Eylem/Davranış (Yaparak Yaşayarak) Öğrenme, Değer Eğitiminde Gözlem Yoluyla Öğrenmedir. Kaymakcan ve Meydan (2014: 168) ise yaklaşımları üç ana başlık altında toplamıştır. Birinci başlık Değer Aktarma Yaklaşımlarıdır. Bu başlığın altına Değer Telkini Yaklaşımını ve Davranış Değiştirme Yaklaşımını almıştır. İkinci başlığı Değer Geliştirme Yaklaşımlarıdır. Ahlaki Muhakeme, Değer Analizi ve Değer Açıklama Yaklaşımlarını bu başlığın altında açıklamıştır. Bir diğer başlık Bütüncül Değerler Eğitimi Yaklaşımlarıdır. Bu başlıkta Adil Topluluk Okulları ve Karakter Eğitimi Yaklaşımları yer almaktadır.

Genel olarak tercih edilen, önemli görülen değer eğitimi yaklaşımları literatürde benzerlik göstermektedir. Yaklaşımlar yöntemleri ve amaçları dolayısıyla ayrışır. Bazı değer yaklaşımlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

2.2.2.1. Değerleri Telkin Etme Yaklaşımı

Öğrencinin neyi öğrenip öğrenmeyeceğini sorgulamadan bir yetişkinin veya öğretmenin öğrettiklerini öğrenmesi sürecine dayanır. Bu yaklaşımda yetişkinler hangi değerleri vermeyi uygun görürse çocuklar da o değeri öğrenir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 71; Tezcan, 2018: 37). Superka (1976'dan akt. Whitney, 1986) değerleri telkin etme yaklaşımı için adımlar belirlemiştir. Bunlar; telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme, değer seviyelerini belirleme, davranışsal amaçları belirleme, uygun metotları seçme, metotları uygulama, sonuçları değerlendirmedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 71).

2.2.2.2. Değer Analizi Yaklaşımı

Ziebert (2007) tarafından “değer iletişimi” olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşımda etkileşim önemli bir öğedir. Öğrenciler değerleri telkin yaklaşımında olduğu gibi kendilerine verilen değerleri sorgulamadan kabul etmezler. Değerler hakkında kendi yorumlarını geliştirirler. Saygılı bir tartışma ortamında etkili iletişim kurarak fikirlerini açıklarlar (Ömeroğlu, 2016: 29).

Bacanlı'nın (2006: 34) Metcalf'ten (1971) aktardığına göre bu yaklaşım Amerika Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından ortaya atılmıştır. Bu kurulun hedefleri; bir değer nesnesinin nasıl değerlendirileceğini öğrencilere öğretmek, değer hakkında en mantıklı yargıya ulaşması için öğrenciye yardımcı olmak, öğrencilere en mantıklı ve akılcı yargıyı öğretmek, öğrencilerin ortak bir değer yargısını paylaşan gruba dâhil olabileceklerini öğretmektir (Özdaş, 2013: 57).

Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin akılcı düşüncelerini sağlamak, sorular sorarak kendi içinde ve başkalarıyla etkili bir tartışma yaparak bir yargıya ulaşmaktır. Dayatma olmadan öğrencilerin kendi içinde ve başkalarını ikna süreci yaşaması sağlanır. Böylece daha kalıcı değer edinme süreci gerçekleştirilmiş olur.

Bu yaklaşım yedi adımda gerçekleştirilir. Bunlar; problemin tanımlanması, problemin alternatif yollarının açıklanması, her alternatif ile ilgili kanıtlar toplayarak sonuçların tahmin edilmesi, kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların öngörülmesi, oluşacak durumun yeniden değerlendirilmesi, her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması ve alternatifler arasından uygun olanı seçme ve doğru hareket için karar almadır (Welton ve Mallan 1999; Ryan,1991'den akt. Baysal, 2013: 15).

2.2.2.3. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Bireyin iki zıt durumdan verebileceği kararı mantıklı bir zemine oturtması sürecidir. Öğrencide oluşturulmaya çalışılan değer ve karakter eğitimi onun tercihlerini oluşturmaktadır. Öğrenci iki karşıt durumdan birini seçmelidir ve bu karar kendisi ve

toplum için en iyi olan olmalıdır. Çünkü bireyin kararı sadece kendisini değil toplumu da etkilemektedir.

Ahlaki İkilem Tartışmaları ilk kez Platon tarafından açıklanmıştır. Bu yaklaşım Kohlberg'in ahlaki gelişim ilkelerini içerir. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramında üç evre bulunmaktadır. Her evrenin iki aşaması olmak üzere toplam altı evreli bir kuramdır. Bu kurama göre ahlaki değerler; başkalarının telkiniyle değil bireyin bilişsel gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme süreçleri sonucunda oluşur (Ekşi ve Katılmış, 2016: 86). Ahlaki ikilem tartışmalarının sağlıklı olması için iki konuda yeterlilik gerekmektedir. Bunlar, tartışmanın ikilem üzerinde ahlaki düşünmeye odaklanmasını sağlayacak bir lider ile öğrencilerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir sınıf ortamıdır (Galbraith ve Jones, 1976; Keskin, 2008'den akt. Ekşi ve Katılmış, 2016: 86).

Bu yaklaşımda izlenmesi gereken aşamalar: Öğrencinin ikilem durumuyla karşılaşması, öğrencinin ikilem durumunu ifade etmesi, ahlaki ikilemde yer alan bir durum için muhakemeyi test etmesi, muhakemeyi yansıtmasıdır (Superka vd., 1976'dan akt. Yağan Güder 2015: 158). Savage ve Armstrong (1996: 279) ise ahlaki ikilem tartışmalarının aşamalarını şu şekilde belirtmiştir: Ahlaki ikilemi ifade eden bir girişin yapılması, öğrencilerin ikilem ile ilgili geçici cevaplarını vermesi, öğrencilerin küçük gruplar halinde cevaplarının nedenlerini açıklaması ve üzerine tartışılması, tüm gruplardaki bakış açılarının nedenleri ile tartışılması, tüm öğrencilerin bakış açılarını ve argümanlarını belirtmesi ardından tartışmanın sonlanması (Ekşi ve Katılmış, 2016: 87).

2.2.2.4. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Berkowitz ve Bier (2005) karakteri bir bireyi ahlaki olarak motive eden psikolojik özellikler kümesi olarak tanımlamıştır; bu özellikler arasında duygudaşlık, vicdan, ahlaki hassasiyet, ahlaki vicdan sayılabilir (Berkowitz ve Hoppe, 2009: 132). Davis'e (2003: 33) göre karakter; bireyin genel mizacı gereği ahlak olarak iyi eylemde bulunmayı tercih etmesidir (Bakioğlu ve Sılay, 2014: 19). Tezcan'a (2018: 41) göre karakter insan etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan davranışlara toplumun verdiği değerdir. Karakter eğitimi; öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri tercihler yapabilmelerine fırsat tanıyan bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmesini sağlayan (Ryan ve Bohlin, 1999), ayrı bir disiplin olmayan aksine tüm derslerle bağlantılı bir yapıdır (Ekşi, 2003: 81). Karakter

eğitiminde sorumluluk sadece okulda değildir. Toplum (Lickona, 1992) ve kurumlar (Bakioğlu ve Silay, 2014: 20) da okulun paydaşı olmak zorundadır (Akbaş, 2008: 17).

Rusnak (1998: 4) bu yaklaşım için altı ilke öne sürmüştür. Bunları sıralayacak olursak; karakter eğitimi öğrenciler için yapılan her türlü etkinlik veya dersin içerisinde bulunmalıdır, karakter eğitiminde öğrencilerin uygulama yapmasına fırsatlar tanınmalıdır, öğrenilenler bilişsel düzeyde kalmamalıdır. Okul tüm personelleriyle öğrenciye olumlu okul ortamı sağlamalıdır, bunu okulun benimsediği değerler sistemiyle yapmalıdır, okul karakter eğitimini kendi amaçları, idealleri ve sorumlulukları arasında görmelidir. Karakter eğitiminin etkili olması için öğretmenlerin öğretim sürecinde özgür olmaları gerekmektedir ve okul karakter eğitimini verirken toplumla iç içe olmalıdır (Ekşi ve Katılmış, 2015: 38).

Kupperman (1991: 175) karakter eğitimini üç aşamada ele almıştır. Birinci aşama iyi ve güçlü karakterin özelliklerini bilen fakat bunu davranışlarıyla yansıtmaya hazır olmayan öğrencileri içerir (ilköğretim seviyesi). İkinci aşama ahlaki tavır oluşturmaya çalışan, bazı durumlarda bağımsız bakış açıları edinmeye başlayan öğrencileri içerir (ortaöğretim seviyesi). Üçüncü aşama kendini gerçekleştirmiş, kim olduğunun farkında olan, kararlar alan ve bunları düzenleyen öğrencileri içerir (üniversite seviyesi) (Ekşi ve Katılmış, 2016: 97).

2.2.3. Türkiye’de Değerler Eğitimi

Kanunda belirtildiği üzere Türk milli eğitiminin genel amaçları arasında; milli, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerini koruyan ve geliştiren; insan haklarına saygılı, topluma karşı sorumluluk duyan; birlikte iş görme alışkanlığı olan; toplumun refah ve mutluluğunu artıran, kültürel kalkınmayı destekleyen bireyler yetiştirmek yer almaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Akbaş’a (2011) göre değer eğitiminin iki temel hedefi vardır. Bunlar: öğrencilerin daha nitelikli bir yaşam sürmelerini sağlayarak hayatlarından memnun olmalarını sağlamak; nitelikli hale gelerek toplumun refahına katkıda bulunmak ve öğrencilere hayatlarının değerini artırmaları için yardımcı olarak tatmin edici bir yaşam sağlamaktır (Gözel, 2018: 76).

Görüldüğü gibi kanunda belirtilen milli eğitimin amaçları ile değerler eğitiminin amaçları örtüşmektedir. O halde öğretim programlarında değerleri es geçmek mümkün değildir. Değerler eğitimi; eğitim programlarına planlı bir şekilde dâhil olmasa bile örtük olarak okullarda oluşturulmaya çalışılan bir okul kültürü her zaman vardır. Bu kendiliğinden doğan bir süreçtir. Ortak değerlerin ve toplum kültürünün genel bir çerçevede oluşturulması, evrensel ve milli değerlerin sistematik bir şekilde tüm kurumlarda verilmesi ihtiyacı ülkemizde değerler eğitiminin programlara dâhil olmasını sağlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2003 yılından itibaren öğretim programlarına değerleri de dâhil etmeye başlamıştır (Erkol, 2015: 47). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2005 yılında ilköğretim programlarında değişiklik yapmıştır. Kurul bu değişikliğin sebepleri arasında değerler eğitiminin geliştirilmesi ihtiyacına dikkat çekmiştir. 2005 ilköğretim program değişikliği sebepleri; bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesi yoluyla “öğrenmeyi öğrenmenin” gerçekleşmesinin ön plana çıkarılması, millî kimlik merkeze alınarak, evrensel değerlerin benimsenmesinin sağlanması, yetişkinlerimizin örf ve adetlerimiz çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişmesinin sağlanması, yetişkinlerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetişmeleri ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılmasıdır (TTKB, 2005’ten akt. Geylan, 2015: 43).

18. Milli Eğitim Şurasında (2010) alınan kararlarda değerler eğitimi ve karakter eğitime dikkat çeken maddeler bulunmaktadır. Şura kararlarında spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi başlığı altındaki bu maddeler aşağıda sunulmuştur:

27. Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir.

29. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.

30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.
32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitime yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.
33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
34. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitime yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.
35. Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
36. Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
37. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
38. Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.
39. Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.

Ayrıca şura; 'Değerler ve Eğitimi Projesi' hazırlanarak faaliyete geçilmesi kararı almıştır (Madde 20).

Milli Eğitim Bakanlığının değerlere ve eğitime dikkat çekmesi ve okullara, kurumlara, öğretmenlere sorumluluk yüklemesi (MEB, 2010/53'ten akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014), öğretim programlarına değerleri dâhil etmesi okullarda değerler eğitimi çalışmalarını geliştirmeye devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan mevcut anaokulu programlarında, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü

ve Ahlak Bilgisi, Düşünme Eğitimi derslerinde değerlerin öğretimi ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır (Aydın ve Gürler, 2014: 56).

2.2.4. Değerler Eğitimi İlkeleri

Değerler eğitiminin genel çerçevede yapılması ve ortak bir paydanın olması bu eğitimin kalitesinde bir standart oluşturma açısından önemlidir. Bu sebeple belli ilkeler çerçevesinde eğitimin yapılması kaçınılmazdır. Aydın (2014: 7) bu ilkeleri şu şekilde açıklamıştır. Değerleri öğretmede en etkili yöntem model olmaktır. Öğretmen davranışlarıyla öğrencilere örnek olmalıdır. Öğrencilerin okulda çeşitli ve farklı etkinlikler yapmaları sağlanmalıdır. Tüm okul personellerini ve aile bireylerinin değerler konusunda değişken tavırlar sergilememesi, tutarlı olması gerekmektedir. Bu sebeple öğrencilerin öncelikle okul personellerinin ve aile bireylerinin iyi insan oluşlarına inanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilere gerçek yaşamdan örnekler vererek değer öğretimi yapılmalıdır. Değer eğitimi etkinliklerine tüm okul personelleri ve aileler de katılmalıdır. Öğrencilere değer öğretimi önce söz konusu değeri tanımlama, o değer benzerini ve karşıtını ifade etme ile başlanmalıdır. Gerçek değer ile sahte değer arasındaki farkı ayırt etme ve gerçek değere sadakat bağları güçlendirilmelidir. Herhangi bir değer öğretilirken o değer olumlu ve olumsuz davranış yansımaları açıklanmalıdır. Öğretilen değer hayatımızdaki artıları ve olmaması durumundaki eksileri üzerinde durulmalıdır. Değer öğretiminde emir veren didaktik bir üslup yerine örnek olaylar yardımıyla dolaylı bir şekilde değere dikkat çekilmelidir. Öğrencilere değerler ile ilgili uygun tartışma ortamı yaratılmalıdır. Öğrencilerden değerler ile ilgili örnekler istenmelidir. Öğrencilerden değerler ile ilgili etkinlik hazırlamaları istenebilir. Öğrencilere gazete, şiir, öykü, film gibi yazılı ve görsel materyaller bulmaları istenebilir. Okul ortamında verilen ödül ve cezaların adil olmasına dikkat edilmelidir. Okul ortamında olumlu davranışlar takdir edilmelidir. Öğrencilerin basit disiplin sorunları görmemezlikten gelinmelidir. Öğrenci merkezli sınıf ortamı oluşturulmalıdır. Sınıf ortamının olumlu olmasına dikkat edilmelidir. Öğrencilerin değer eğitimi etkinliklerine istekle katılması sağlanmalıdır. Ders dışı etkinliklere mümkün olduğunca fazla sayıda öğrencinin katılımı sağlanmalıdır. Tüm okul personellerine değerler eğitimi strateji ve amaçları açıklanmalıdır. Öğretim konularında birlikte çalışmaları ve kararlarda fikirlerini beyan etmeleri sağlanmalıdır. Değer eğitiminde okulun aile ile işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Okula katkı

sağlayacak sorumluluk ve görevler öğrenci veya sınıf bazında verilebilir. Öğretmenler üzerindeki akademik başarı baskısı ortadan kaldırılmalı, öğretmenlerin ahlaki konulara yönelmeleri desteklenmelidir. Okulun tek amacının akademik başarı olmadığı, sosyalleşme ve değer öğretme gibi görevlerinin de olduğu ailelere ve öğrencilere anlatılmalıdır. Öğrencilerin birlikte hareket etmelerini, yardımlaşmalarını, ortak bir amaca hizmet etmeyi, birbirini dinlemeyi, topluluk içerisinde yaşamayı öğrenmeleri için işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektirecek etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin projeler oluşturarak sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlanmalıdır. Okulda değer eğitimi verilirken temele duygudaşlık eğitimi alınmalıdır. İdealler öğrenciyi gerçek hayattan soyutlamamalıdır. Toplumsal olaylarda gösterilen duygular dengeli olmalıdır. Öğrenciler ince, hassas duygulara yönlendirilmelidir.

2.2.5. Okullarda Öğretililecek Ulusal ve Evrensel Değerler

Ulusları farklılaştıran kültür, yaşayış biçimi, inanç gibi faktörler değerlere de yansımaktadır. Her toplumda önemli görülen değerler farklılaşmaktadır. Bazen de değerler genel olarak aynı görünse bile yaşayış şekline, davranışlara farklı yansımaktadır. Örneğin doğu toplumlarında saygı değeri büyüklerin yanında bacaklarını üst üste atmadan oturma davranışı olarak ortaya çıkacağı gibi batı toplumlarında bu davranışın saygı değerini temsil etmediğini görüyoruz. Dolayısıyla dünya huzuru için bireylerin değerleri hem ulusal normlara hem de evrensel normlara uygun biçimde özümsemesi gerekir. Eğitim kurumları bireylere verilecek ulusal ve evrensel değerleri belirlemekle kalmayıp farklı davranış biçimleri halinde toplumsal yaşayışa nasıl uyum sağlanacağını da kazandırması gerekir.

İlköğretim programının (TTKB, 2005: 21) toplumsal temeller başlığı altında toplumun vazgeçilemez değerleri arasında alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlılık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilinci yer almaktadır. Aynı zamanda millî, ahlaki ve manevi değerleri arasında bulunan barışseverlik, fedakârlık, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, vatanseverlik, kahramanlık gibi değerler de yer almaktadır. Yeni ilköğretim programı belirlenen bu değerler ile sosyal duyarlılığın gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapmayı amaçlamaktadır (Geylan,2015: 44).

Leisinger (2014: 10) dünyadaki çok kültürlülüğün huzur içinde devam etmesi için bazı evrensel değerlere ihtiyacımız olduğunu belirtmektedir. Özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı, ortak sorumluluk evrensel değerlerimiz arasında yer almalıdır. Küresel bir ahlak ve anlayışın temellerinde bu evrensel değerlere ihtiyacımız olacaktır.

2.3. Üstün Yetenekli Bireylerin Ahlaki Gelişimi ve Üstün Yetenekli Bireylerde Değer Eğitimi

Üstün yetenekli bireyler yüksek ahlaki gelişim gösterirler. Üstün bireylerde; adil bir dünya kurma isteği, yardım etme isteği, savaşı ve kötülükleri yok etme hayali, dünya barışını sağlama amacı gibi yüksek ahlaki gelişim özellikleri gözlemlemek mümkündür (Gündüz, 2010: 174). Üstün yetenekli bireyler yüksek akıl yürütme becerileri, kritik duyarlılık ve yüksek değere sahip olma özellikleri sayesinde geçmişle şimdi arasında bağlantılarını daha kolay kurabilir. Geçmişle gelecek arasındaki bağı anlamlandırmada üstün başarı sergilerler. Bu sebeple üstün yetenekli bireyler geleceği şekillendirmede önemli roller alırlar. Gowan ve Bruch (1971) ile aynı fikirde olan Drews (1972) üstün yetenekli bireylerin yaşlılarına oranla etik ve ahlaki duyarlılıklarının yüksek olduğunu belirtmiştir (Sisk, 1982: 221). Üstün yetenekli çocuklar sosyal adalet konularıyla ilgilenirler (Piechowski, 1991; Silverman, 1994), dünyada adaletin olduğunu görme ihtiyaçları vardır (Hartsell, 2006; Roeper, 1988'den akt. Berkowitz ve Hoppe, 2009: 136).

Üstün yetenekli bireyler topluma öncülük eder. Bu bireyler toplumda örnek alınan kişilerdir. Tarihte de örneklerine çokça rastladığımız gibi toplumların gelişmesi çoğu zaman bu insanların elindedir. Toplumlar üzerinde büyük etkiye sahip üstün yetenekli bireylerin evrensel ve ulusal değerler konusunda hassas olması insanlığın çıkarına olacaktır. Üstün yetenekli bireyler zekâlarını ve yeteneklerini toplumun yararına kullanabilecekleri gibi yanlış öğrenmeler ve yanlış yönlendirmeler sebebiyle güçlerini, yeteneklerini toplumun zararına kullanabilmektedirler (Hökelekli ve Gündüz, 2013: 372).

Üstün yetenekli bireyler de toplumun diğer üyeleri gibi kendi kendilerine değerleri tam olarak edinemezler. Değerler ile donatılmış, onların olumlu davranışlar sergilemesine, ahlaki ve insani kararlar almasına rehberlik edecek bir okul ortamına

ihtiyaç duyarlar (Ekşi, 2003'ten akt. Gökdere ve epni, 2003: 98). Üstün yetenekli/zekâlı bireyler aşırı duyarlılık özelliğı gösterebilirler (Webb, Gore, Amend, De Vries, 2016: 45). Aşırı duyarlılık üstün bireylerde olumlu veya olumsuz duygulara neden olabilir. Örneğın bu bir güç kaynağı olabilir ya da bir stres kaynağı olabilir. Duygusal aşırı duyarlılıkları dolayısıyla dünyadaki adaletsizlik, haksızlık gibi konularda verdiği tepkiler acı verici ve korkutucu olabilir. Üstün yetenekli öğrenciler kuralları tanımayan, hataları düzeltme eğiliminde olan bireylerdir (Piechowski, 1991), yetişkinler dünyadaki sorunları çözemeyince üstün bireyler hayal kırıklığına uğrayabilir ve depresyona girebilir (Berkowitz ve Hoppe, 2009: 136). Bu sebeple bu öğrenciler için iyi bir rehberlik hizmeti gereklidir. Tüm dünyada üstün yetenekli bireylerin ahlaki eğitimi önemsenen bir konu olmuştur, örneğın İsrail'de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerinin ilk basamağı karakter eğitimidir (Hızlı, 2014: 58).

Üstün yetenekli bireylerin müfredatında sosyal adalete odaklanan projeler, sınıf ahlaki tartışmaları, ahlaki konular ile ilgili okumalar yapma ve yazma çalışmaları yer alması bu bireylerin gelişimi için faydalı olacaktır (Berkowitz ve Hoppe, 2009: 138). Adwan ve Freise (2011:229) öğrencilerin uluslararası ve kültürlerarası projelere teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sayede öğrencilerde farklılıklara saygı gösterme, küresel sorumluluk kazanma ve hassasiyet geliştirmek mümkündür. Değerler eğitiminde uluslararası projelerin kullanılması evrensel değerlerin kazanılmasında önemlidir.

2.4.İlgili Araştırmalar

Bu kısımda üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların değerler eğitimine ilişkin başlık halinde araştırmalara yer verilmiştir. Bu çerçevede araştırmalar yurt içi ve yurt dışı olarak iki ayrı sunulmuştur.

2.4.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Literatüre bakıldığında üstün yetenekli öğrencilerin değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı çok fazla değildir. Bu konular son yıllarda önem kazanmıştır. Bu alanda yapılan yurtiçi çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Gökdere ve Çepni'nin (2003) çalışmasında üstün yetenekli bireylerin değer eğitimi ve bu eğitimi verecek öğretmen nitelikleri alan yazına dayalı olarak tartışılmıştır. Bu çalışmaya göre üstün yetenekli/zekâlı bireylerden en yüksek verimin alınması için değerler eğitimine önem verilmesi gerekir. Üstün yetenekli bireylerin değer eğitiminde oluşturmacı yaklaşım kullanılması verimli olacaktır. Bu eğitimi verecek öğretmenlerin oluşturmacı yaklaşım dolayısıyla sorumlulukları artacaktır. Öğretmen seçiminde uluslararası uygulamaların esas alınması faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Dılmaç (2007) tezinde fen lisesi öğrencilerine verilen insani değerler eğitimini insani değerler ölçeği ile sınamıştır. Fen lisesi öğrencilerinin yaşlarına nazaran zihinsel becerilerinin yüksek olduğunu varsayar isek üstün potansiyelli öğrenci grubuna alabiliriz. Bu varsayım üzerine araştırma sonucunda öğrencilere uygulanan İnsani Değerler Eğitimi Programı fen lisesi öğrencilerinin değer edinim düzeylerinin gelişmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Literatürdeki bir diğer çalışma Gündüz'ün (2010) çalışmasıdır. Bu makalede üstün zekâlı bireylerin ahlaki gelişimleri yabancı literatürden yararlanarak incelenmiştir. Sonuç olarak üstün zekâlı/yetenekli bireylerin yaşlarına nazaran daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip oldukları ve ahlaki yargı düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Topluma ve insanlığa faydalı olmaları ve ahlaki duyarlılıklarının olumlu davranışlara dönüşmesi için bu öğrencilere detaylı ve ince düşünülmüş bir değer eğitimi verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Alandaki bir diğer çalışma Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar'ın (2013) “Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Değer Algılarının Betimsel Bir Analizi” adlı çalışmadır. Bu çalışmada üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değerleri nasıl algıladıklarını metaforlar aracılığıyla belirlenmiştir. Araştırma üç farklı Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören 89 üstün yetenekli öğrenci ile yürütülmüştür. Bu nitel araştırmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sınıf düzeylerinin arttıkça metafor üretme oranının da arttığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yetenekli öğrenciler değer kavramı ile ilgili en çok anne, öğretmen, ağaç, Atatürk, anne-baba, ayrılmaz parçalar, karınca, Allah, arkadaşlık, çiçek, Hz. Muhammed, fakirlik, güneş, Mevlana, su ve kardeşlik kavramlarını kullanmışlardır. Öğrencilerin en çok metafor ürettikleri değerler ise şefkat, doğayı sevmek, dostluk, doğru sözlülük, liderlik,

merhamet, bağışlayıcılık ve kanaatkârlık olmuştur. En az metafor üretilen değerler ise minnettarlık, zamanı etkin kullanma, cesaret, tüm hayata ilgi duyma, ayırt etme, sebatkârlık, iyimserlik ve vatandaşlık olmuştur.

Ateş (2014) çalışmasında üstün yetenekli altıncı sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitiminin etkililiğini araştırmıştır. Araştırmada Wisc-r testi sonucu 120 ve üzeri olan 15 öğrenciyle çalışılmıştır. Öğrencilere 14 haftalık değerler eğitimi verilmiştir. Eğitim öncesi ön-test “Hedef Davranış Gelişim Ölçeği”, eğitim sonrası son-test “Hedef Davranış Gelişim Ölçeği” uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda pozitif yönde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Yıldırım (2016) çalışmasında üstün yetenekli çocuklar için değerler eğitiminin önemini amaçlamıştır. Araştırmada belgesel tarama yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada üstün yetenekli bireylerin bilişsel açıdan farklı ve özel olduğu kadar duygusal açıdan da farklı ve özel oldukları sonucuna varılmıştır. Üstün yetenekli bireylerin duygusal anlamda doyum sağlamaları için Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitimine farklı metotlarla yer verilmesi gerektiği görülmektedir.

Yılmaz ve Tortop’un (2018) çalışmasında üstün yetenekli bireylerin sosyal farklılıklarının toplum tarafından yanlış yorumlandığına dikkat çekilmiştir. Yazarlara göre değerler eğitimi yardımı ile üstün yetenekli öğrencilerin davranışları ve sosyal uyumu geliştirilebilir bir hal alabilir. Araştırmada üstün yetenekli bireylerin bilişsel yönden gelişmiş olması değer eğitiminde daha fazla verim alınmasını sağlayarak, değer edimini hızlandırabileceği ifade edilmiştir.

Tortop (2018a) çalışmasında üstün yetenekli bireylerin ahlaki düzeylerini belirlemek amacıyla karşılaşabilecekleri etik ikilemler karşısındaki durumlarını incelemiştir. Araştırmaya Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı’na (ÜYÜKEP) devam eden 12 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilere ÜYÜKEP eğitim süreçlerinde karşılaşabilecekleri beş ikilem senaryosu formlar aracılığıyla sunulmuştur. “Başkası adına proje yapma”, “ÜYÜKEP sitesinin hacklenmesi”, “Eksik projeyi tam gösterme”, “Proje yarışmasında yardım alma”, “Bursu kesilecek arkadaşına kopya verme” ikilem senaryolarının konularını oluşturmaktadır. Öğrenci yanıtları içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaşıtlarına göre ahlaki düzeyleri ileri seviyede olsa

da öğrencilerin az bir kısmının gelenek ötesi dönemdeki ahlaki düzeye eriştikleri tespit edilmiştir.

Alandaki bir diğer araştırma ise Tortop'un (2018b) makalesidir. Tortop araştırmasında ahlak ve karakter eğitime yönelik bir program önerisinde bulunmuştur. Söz konusu program modeli üstün yetenekliler eğitimi için uygun olup farklılaştırılmış bir programdır. Aynı zamanda Dabrowski'nin Olumlu Çözölme Kuramı, Renzulli'nin Kazayağı Deseni Operasyonu, Sternberg'in Bilgeliğin Denge Teorisi de bu çalışmada yer almıştır.

2.4.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Üstün zekâlı/yetenekli bireylerin değerler eğitimi ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmalar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Sisk (1982) makalesinde öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri özellikle evrensel sorunlar ile ilgili etik ilkeler ve standartlar hakkında bilgilendirmeleri ve öğrencilerin soruları anlamlandırmalarına yardımcı olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Sisk bütün öğrenciler için ahlaki eğitimin gerekliliğini söylerken üstün yetenekli bireylerin dünyayı şekillendirmedeki rolüne istinaden daha fazla önemsenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Çalışması sonucunda bibliyoterapi yönteminin kullanılabilirliğini ifade etmiştir.

Alandaki bir diğer çalışma da Silverman'ın (1994) çalışmasıdır. Bu makalede üstün zekâlılar ile yapılan klinik gözlemler ve teorik önerilerin kombinasyonu yapılmıştır. 1800 öğrenciyle çalışılmıştır. Çalışmada istisnalar bulunmakla birlikte 1800 çocuğun çoğu yüksek ahlaki duyarlılık göstermiştir. Yazar çalışması sonucunda toplumun refahı için üstün potansiyelli bireylerin ahlaki bir eğitim almaları gerektiği tespitinde bulunmuştur.

Tirri (2002) çalışmasında Bebeau ve arkadaşlarının (1999) belirttiği dört temel ahlak sürecini tartışmıştır. Bu süreçler ahlaki duyarlılık, ahlaki yargı, ahlaki motivasyon ve ahlaki karakterdir. Tirri bu çalışmada söz konusu ahlaki süreçleri farklı yaşlardaki üstün yetenekli bireyler bağlamında tartışmıştır. Çalışmasını daha önceki çalışmalarındaki deneysel bulgularla desteklemiştir. Tirri akademik olarak üstün zekâlı ergenler, bilimde üstün yetenekli ergenler ve bilimde yüksek başarılarla sahip yetişkinler ile çalışmıştır. Tirri de üstün potansiyelli bireylerin yaşlıtlarına göre yüksek ahlaki duyarlılığa sahip

olduğunu ifade etmiş ve çeşitli çalışmalarla desteklemiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yeteneklilerin değerler eğitiminde gerçek hayattaki ahlaki çatışmalar ve kişiler arası ilişkiler tartışmalarda ve ikilemlerde kullanılan konular arasında olmalıdır.

Berkowitz ve Hoppe'un (2009) çalışmasında öncelikle karakter eğitimi detayları ve dayandığı ilkeler ışığında açıklanmıştır. Daha sonra üstün yetenekli bireylerin özellikleri açıklanır. Ve araştırma sonucunda üstün yetenekli bireylerin özelliklerinin etkili ve kaliteli bir karakter eğitimi için çok uygun olduğu sonucuna varılır. Etik ve ahlak eğitiminde farklı stratejiler aynı zamanda üstünler eğitimi için zenginleştirme fırsatı sunar. Araştırmaya göre değer eğitimi için üstün yeteneklilerin dışsal şartlarının (personel, fiziki ortam, ebeveyn) da iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve değiştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Jackson, Moyle ve Piechowski'nin (2009) çalışmasında Dobrowski'nin teorisinin temel kavramları tanıtılmıştır. Çalışmada üstün zekâlıların duygusal yaşamları ele alınmıştır. Bu çalışmada üstünler için psikoterapi yöntemi tartışılmıştır. Ayrıca çalışmada üstün yetenekli gençlerle ilgili iki durum ortaya konmuştur. İki üstün yetenekli gence danışmanlık süreci çalışmayı oluşturmuştur. Bu araştırma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin aşırı duyarlılıkları ruhsal hastalık olarak görülmemesi gerektiği terapötik ilişkilerle ve teorilerin desteğiyle yaklaşılması gerektiği tespit edilmiştir.

Tablo 1

Üstün Zekâlı ve Yeteneklilerin Değer Eğitimi İle İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	Tarih	Yazar	Nitelik	Çalışmanın Adı	Sonuçlar
	2003	Murat Gökdere, Salih Çepni	Makale	Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	Araştırma sonucuna göre üstün yeteneklilerin eğitiminden en yüksek verimin alınması için değerler eğitimine önem verilmelidir. Oluşturmacı yaklaşıma göre verilmesi gereken değerler eğitiminde öğretmen seçiminin uluslararası standartlara göre yapılması gerektiği tespit edilmiştir.
	2007	Bülent Dilmaç	Doktora Tezi	Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması	Araştırma sonucunda öğrencilere uygulanan İnsani Değerler Eğitimi Programı fen lisesi öğrencilerinin değer edinim düzeylerinin gelişmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir.
	2010	Turgay Gündüz	Makale	Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlak Gelişimi ve Eğitimi	Araştırma sonucunda üstün zekâlı/yetenekli bireylerin yaşlılarına nazaran daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip oldukları ve ahlaki yargı düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade

				edilmiştir. Topluma ve insanlığa faydalı olmaları ve ahlaki duyarlılıklarının olumlu davranışlara dönüşmesi için bu öğrencilere detaylı ve ince düşünülmüş bir değer eğitimi verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.
2013	Ahmet Kurnaz Murat Çiftçi	Makale	Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Değer Algılarının Betimsel Bir Analizi	Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değerleri nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışma 89 üstün öğrenciyle yürütülmüştür. Araştırma sonucunda üstün bireylerin sınıf seviyeleri arttıkça metafor üretme oranının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuca göre öğrenciler en çok şefkat, doğayı sevmek, doğru sözlülük, dostluk, liderlik, merhamet, bağışlayıcılık ve kanaatkarlık değerleri ile ilgili metafor üretmiştir.
2014	Ersin Ateş	Yüksek Lisans Tezi	Üstün Yetenekli Altıncı Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Etkililiği	Öğrencilere uygulanan programın etkililiğini belirlemek amacıyla öğrencilere ön/son test "Hedef Davranış Geliştirme Ölçeği" uygulanmıştır. Testler arasında pozitif yönde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
2016	Derya Turgut Yıldırım	Makale	Üstün Yetenekliler İçin Değerler Eğitimi Dersinin Önemi	Araştırma sonucuna göre üstün yetenekli bireyler akademik olduğu kadar duygusal anlamda da farklılıklar sergilerler. Duygusal doyum sağlamaları için Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitiminin etkili ve farklı yöntemlerle bu öğrencilere verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.
2018	Bayram Yılmaz Hasan Said Tortop	Makale	Değerler Eğitimi ve Üstün Yetenekliler	Araştırma sonucuna göre üstün yetenekli bireylerin davranışları ve sosyal uyumu değerler eğitimi yardımı ile geliştirilebilir. Bir diğer sonuç ise üstün yetenekli bireylerin bilişsel üstünlüğü değer edimindeki verimlerine olumlu yönde yansımaktadır.
2018 (a)	Hasan Said Tortop	Makale	Üstün Yetenekli Öğrencilerin Etik İnkılapları Karşısındaki Durumları: ÜYÜKEP Programı Örneği	12 öğrencinin katıldığı, beş ahlaki inkılap senaryosunun verildiği araştırma sonucuna göre üstün yetenekli bireyler yaşlarına göre ahlaki düzeyleri ileri seviyededir. Fakat öğrencilerin az bir kısmının gelenek ötesi dönemdeki ahlaki düzeye eriştikleri tespit edilmiştir.
2018 (b)	Hasan Said Tortop	Makale	Üstün Yetenekliler Ahlak ve Karakter Eğitimi Programı (ÜYAKEP) Modeli	Araştırmada ahlak ve karakter eğitime yönelik bir program önerisinde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda bu programın üstün yetenekliler eğitimine uygun, farklılaştırılmış ve öğrencinin bağımsız çalışmaları yapmasına olanak sağlayan bir program olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 1 (Devamı)

Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	1982	Dorothy A. Sisk	Makale	Caring and Sharing: Moral Development of Gifted Students	Bu araştırma sonucunda yazar; bütün öğrenciler için ahlaki eğitimin gerekliliğini söylerken üstün yetenekli bireylerin dünyayı şekillendirmedeki rolüne istinaden daha fazla önemsenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Çalışması sonucunda bibliyoterapi yönteminin kullanılabilirliğini ifade etmiştir.
	1994	Linda Kreger Silverman	Makale	The Moral Sensitivity of Gifted Children and the Evolution of Society	Araştırma sonucunda toplumun refahı için üstün potansiyelli bireylerin ahlaki bir eğitim almaları gerektiği tespitinde bulunmuştur.
	2002	Kirsi Tirri	Kitap Bölümü	Morality and High Ability	Araştırmanın sonucuna göre üstün yeteneklilerin değerler eğitiminde gerçek hayattaki ahlaki çatışmalar ve kişiler arası ilişkiler; tartışmalarda ve ikilemlerde kullanılan konular arasında olmalıdır
	2009	Marvin W. Berkowitz Mary Anne Hoppe	Makale	Character Education and Gifted Children	Araştırma sonucunda üstün yetenekli bireylerin özelliklerinin etkili ve kaliteli bir karakter eğitimi için çok uygun olduğu sonucuna varılır. Ayrıca değer eğitimi için üstün yeteneklilerin dışsal şartlarının (personel, fiziki ortam, ebeveyn) da iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve değiştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.
	2009	P. Susan Jackson, Vicky F. Moyle, Michael Piechowski	Makale	Emotional Life and Psychotherapy of the Gifted in Light of Dabrowski's Theory	Bu araştırma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin aşırı duyarlılıkları ruhsal hastalık olarak görülmemesi gerektiği terapötik ilişkilerle ve teorilerin desteğiyle yaklaşılması gerektiği tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yaklaşımı, modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Yaklaşımı

Bilim ve Sanat Merkezi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemine uygun olarak yapılmıştır. Nitel araştırmalarda sosyal olgular bulundukları çevre içerisinde araştırılır, bu araştırmalar nitel veri toplama yöntemleri aracılığıyla kavramları doğal ortamlarında sahici ve bütüncül bir anlayışla değerlendirir (Yıldırım ve Şimşek, 20018: 37). Nitel araştırmalarda istatistiki verilerden ziyade katılımcıların içsel deneyimlerini, olguların kültürel oluşumunu anlamak esastır (Corbin ve Stratus, 2008: 13'ten akt. Gözel, 2018: 87).

3.2. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel boyutta bir çalışmadır. Araştırma modeli olarak olgubilim (fenomenoloji) modeli kullanılmıştır. Olgular çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir; kavram, durum, deneyim, olay gibi. Olgubilim modelinde amaç derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanmaktır. Bizlere çok yabancı olmayan fakat tam anlamıyla anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için bu model uygun bir araştırma zemini oluşturur. Olgubilim modelinde olguyu birebir yaşayan, onu etkileyen ve ondan etkilenen, olguyu dışa vurabilecek birey veya gruplarla çalışılır. Olgubilim çalışmalarında görüşme başlıca veri toplama aracıdır. Görüşme araştırmacıya esneklik ve derinlemesine inceleme fırsatı sunar. Araştırmacı bu fırsatı kullanarak olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarır. Araştırmacı görüşme sırasında güven ve empatiye dayalı bir iletişim kurarak bireylerin kendilerinin bile farkında olmadığı anlamları ve yaşantıları ortaya çıkarabilir. Olgubilim araştırmalarında veri analizinin amacı yaşantı ve anlamları ortaya çıkararak olguyu tanımlayabilecek

temalara ulaşmak ve veriyi kavramsallaştırmaktır. Bu amaçla içerik analizi kullanılır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur, çoğunlukla doğrudan alıntılara yer verilir. Ortaya çıkan tema ve örüntülerle elde edilen bulgular yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 69-72).

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır Bilim ve Sanat Merkezi öğretmen, öğrenci ve yöneticileri; Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi öğretmen, öğrenci ve yöneticileri ve Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi öğretmen, öğrenci ve yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracına uygun olarak örneklem geniş tutulmamış, her kurumdan 10 öğretmen, 10 öğrenci ve mevcut yöneticiler dâhil edilmiştir.

Araştırma konusundan dolayı öğrencilerin bilişsel düzeyleri dikkate alındığından ilkokul öğrencileri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Lise öğrencileri sınava hazırlandığından dolayı genelde devamsızlık yapmaktadırlar, bu durum örnekleme ulaşmayı olumsuz etkileyeceğinden dolayı lise öğrencileri de çalışmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmada gönüllülük esasına bağlı olarak araştırmaya dâhil olmak isteyen ortaokul öğrencileri ile çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmen ve yöneticiler de gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya alınmıştır.

Araştırmada 2018-2019 Eğitim/Öğretim yılı Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören tüm ortaokul öğrencilerine, öğretmenlere ve yöneticilere ulaşılmıştır. Gönüllülük esasına bağlı olarak araştırmaya toplamda yedi yönetici, 27 öğretmen ve 27 öğrenci dâhil edilmiştir. Yöneticilerden üçü Diyarbakır Bilim ve Sanat Merkezi'nde, ikisi Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi'nde, ikisi Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi'nde çalışmaktadır. Öğrencilerden 10 tanesi Diyarbakır Bilim ve Sanat Merkezi'nde, dokuz tanesi Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi'nde, sekiz tanesi Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi'nde öğrenim görmektedir. Öğretmenlerden 10 tanesi Diyarbakır Bilim ve Sanat Merkezi'nde, yedi tanesi Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi'nde, 10 tanesi Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi'nde çalışmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci, öğretmen ve yöneticiler ile ilgili detaylı bilgiler aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir.

Tablo 2*Sınıf Düzeyine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı*

Sınıf Düzeyi	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
5. Sınıf	2	5	5	12
6. Sınıf	7	2	1	10
7. Sınıf	1	2	1	4
8. Sınıf	-	-	1	1
Toplam	10	9	8	27

Tablo 2’ye göre araştırmaya Diyarbakır BİLSEM beşinci sınıftan iki, altıncı sınıftan yedi, yedinci sınıftan bir olmak üzere toplam 10 öğrenci katılmıştır. Mardin BİLSEM beşinci sınıftan beş, altıncı sınıftan iki, yedinci sınıftan iki öğrenci olmak üzere toplam dokuz öğrenci katılmıştır. Şanlıurfa BİLSEM beşinci sınıftan beş, altıncı sınıftan bir, yedinci sınıftan bir, sekizinci sınıftan bir olmak üzere toplam sekiz öğrenci katılmıştır.

Tablo 3*Cinsiyete Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı*

Cinsiyet	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Kadın	1	4	3	8
Erkek	9	5	5	19
Toplam	10	9	8	27

Tablo 3’e göre araştırmaya Diyarbakır BİLSEM’den bir kadın dokuz erkek, Mardin BİLSEM’den dört kadın beş erkek, Şanlıurfa BİLSEM’den üç kadın beş erkek olmak üzere toplam 27 öğrenci katılmıştır.

Tablo 4*Branşlara Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı*

Branş	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Türkçe Öğretmeni	1	1	1	3
Matematik Öğretmeni	1	-	1	2
İngilizce Öğretmeni	1	1	1	3
Görsel Sanatlar Öğretmeni	-	1	-	1
Sınıf Öğretmeni		1	1	2
Fen Bilgisi Öğretmeni	1	1	-	2
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni	1	-	-	1
Bilişim Teknolojileri	2	1	1	4
Müzik Öğretmeni	1	-	1	2
Kimya Öğretmeni	1	-	-	1
Fizik Öğretmeni	1	-	-	1
Psikolojik Danışman ve Rehberlik Öğretmeni	-	1	1	2
Biyoloji Öğretmeni	-	-	1	1
Tarih Öğretmeni	-	-	1	1
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	-	-	1	1
Toplam	10	7	10	27

Tablo 4'e göre çalışmaya üç Türkçe öğretmeni, iki matematik öğretmeni, üç İngilizce öğretmeni, bir görsel sanatlar öğretmeni, iki sınıf öğretmeni, iki fen bilgisi öğretmeni, bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, dört bilişim teknolojileri öğretmeni, iki müzik öğretmeni, bir kimya öğretmeni, bir fizik öğretmeni, iki psikolojik danışman ve rehberlik öğretmeni, bir biyoloji öğretmeni, bir tarih öğretmeni, bir de sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 27 öğretmen katılmıştır.

Tablo 5*Cinsiyete Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı*

Cinsiyet	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Kadın	3	4	7	14
Erkek	7	3	3	13
Toplam	10	7	10	27

Araştırmaya katılan 27 öğretmenin 14'ü kadın, 13'ü erkektir. Kadınların üçü Diyarbakır, dördü Mardin, yedisi Şanlıurfa'dan katılmıştır. Erkeklerin yedisi Diyarbakır, üçü Mardin, üçü Şanlıurfa'dan katılmıştır.

Tablo 6*Eğitim Durumuna Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı*

Eğitim Durumu	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Lisans	6	6	8	20
Yüksek Lisans	2	1	2	5
Doktora	2	-	-	2
Toplam	10	7	10	27

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 20'si lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahiptir. Öğretmenlerin beşi yüksek lisans, ikisi doktora seviyesinde eğitim düzeyine sahiptir.

Tablo 7*Mesleki Kıdemine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı*

Mesleki Kıdem	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
1-5 Yıl Arası	2	3	4	9
6-10 Yıl Arası	1	2	5	8
11-15 Yıl Arası	3	-	-	3
16-20 Yıl Arası	3	2	1	6
21 Yıl ve Üzeri	1	-	-	1
Toplam	10	7	10	27

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dokuzunun 1-5 yıl arası hizmeti bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin ikisi Diyarbakır'dan, üçü Mardin'den dördü Şanlıurfa'dan katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sekizinin 6-10 yıl arası hizmeti bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin biri Diyarbakır'dan ikisi Mardin'den beşi Şanlıurfa'dan katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin üçü 11-15 yıl arası hizmeti bulunmaktadır ve bu öğretmenlerin tamamı Diyarbakır BİLSEM'den katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin altısının 16-20 yıl arası hizmeti bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin üçü Diyarbakır'dan ikisi Mardin'den biri Şanlıurfa'dan katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden birinin 20 yıl ve üzeri hizmeti bulunmaktadır ve bu öğretmen Diyarbakır BİLSEM'den katılmıştır.

Tablo 8

Cinsiyetine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı

Cinsiyet	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Kadın	-	-	-	-
Erkek	3	2	2	7
Toplam	3	2	2	7

Tablo 8'den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan yöneticilerin tamamı erkektir. Çalışmanın gerçekleştirildiği üç Bilim ve Sanat Merkezinin mevcut yöneticileri erkektir. Diyarbakır BİLSEM'den üç, Mardin BİLSEM'den iki, Şanlıurfa BİLSEM'den iki olmak üzere toplam yedi yönetici araştırmaya katılmıştır.

Tablo 9

Eğitim Durumuna Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı

Eğitim Durumu	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
Lisans	1	2	2	5
Yüksek Lisans	2	-	-	2
Doktora	-	-	-	-
Toplam	3	2	2	7

Araştırmaya katılan yöneticilerin beşi lisans mezunu, ikisi yüksek lisans mezunudur. Araştırmaya katılan yöneticilerin doktora derecesinde eğitimi bulunmamaktadır.

Tablo 10*Mesleki Kıdemine Göre İllerde Araştırmaya Katılan Yönetici Sayısı*

Mesleki Kıdem	Diyarbakır BİLSEM	Mardin BİLSEM	Şanlıurfa BİLSEM	Toplam
1-5 Yıl Arası	-	1	-	1
6-10 Yıl Arası	1	-	-	1
11-15 Yıl Arası	1	-	1	2
16-20 Yıl Arası	1	1	1	3
21 Yıl ve Üzeri	-	-	-	-
Toplam	3	2	2	7

Tablo 10'a göre yöneticilerin birinin 1-5 yıl arası hizmeti bulunmaktadır. Yöneticilerden birinin 6-10 yıl arası hizmeti bulunmaktadır. İkinin 11-15 yıl, üçünün 16-20 yıl arası hizmet süresi bulunmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma kapsamında veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları hazırlanmıştır. Çalışma grubundaki öğrenci, öğretmen ve yöneticilere ayrı görüşme formları hazırlanmıştır. Öğrencilere hazırlanan görüşme formunda beş (EK.1), öğretmenlere hazırlanan formda dört (EK.2), yöneticilere hazırlanan formda dört adet soru (EK.3) bulunmaktadır. Görüşme formundaki sorular oluşturulurken literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonrası hazırlanan görüşme formları üzerinde BİLSEM öğretmenleri ile fikir alışverişi gerçekleştirilmiştir. BİLSEM öğretmenlerinin fikirleri sonucu görüşme formlarındaki sorulara son şekli verilmiştir. Literatür taraması ve öğretmen görüşleri sonrası formlar uzman görüşüne sunulmuştur. Bu çerçevede formlar Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında görev yapan iki öğretim üyesinin görüş ve değerlendirilmelerine sunulmuştur. Gelen görüş ve öneriler sonucunda görüşme formlarına son şekli verilmiştir.

Görüşme formlarından toplanan veriler iki kurumdaki öğrencilerle birebir çalışarak elde edilmiştir. Diyarbakır ve Mardin BİLSEM'de öğrenim gören öğrencilerle birebir çalışılmıştır. Konunun daha iyi anlaşılması, etkileşimin sağlıklı olması, anlaşılmayan noktaların açıklanması adına bu durum avantaj sağlamıştır. Şanlıurfa BİLSEM'de

öğrenim gören öğrenciler ile kurum yöneticilerinin isteği üzerine birebir çalışılmamıştır. Bu öğrencilere formlar dağıtıldıktan sonra soruları cevaplamaları istenmiştir. Öğrenciler cevapladıktan sonra formlar toplanmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin isteği üzerine formlar kendilerine teslim edilmiş ve sonra toplanmıştır.

3.5. Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinin başında Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kuruluna başvuru yapılmıştır. Kurul, araştırmanın etik kurallara uygunluğunu onaylamıştır (EK.4). Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik sisteminde Araştırma Uygulama İzni ön başvurusunda bulunulmuştur. Bakanlık onayının (EK.5) ardından araştırma yapılacak illerin İl Milli Eğitim Müdürlüklerine Bakanlık tarafından ilgili yazılar gönderilmiş, İl Milli Eğitim Müdürlükleri izin yazılarını illerinde bulunan BİLSEM'lere göndererek süreç tamamlanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel araştırmalarda olgu bilim desenine uygun olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analiziyle yapılmak istenen; verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirip okuyucunun yorumlayabileceği hale getirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242). Araştırmacının hazırladığı formlar aracılığıyla Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrenci, öğretmen ve yöneticilere sorular sorulmuştur. Öğrencilere beş, öğretmenlere dört, yöneticilere dört soru yöneltilmiştir. Veriler toplandıktan sonra görüşme formları elektronik ortama aktarılmıştır. Verilerden yola çıkarak kodlar oluşturulmuş ve temalar belirlenmiştir. Sonrasında her kategorinin altına o kategoriyle ilişkili olan öğretmen/öğrenci/yönetici görüşleri yerleştirilmiştir. Bulgular sınıflandırıldıktan sonra frekanslarına göre tablolarda sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma problemine ve amacına ilişkin verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Tablolar halinde ve sistematik biçimde verilen bulgulara ilişkin yorumlara da yer verilmiştir.

BİLSEM eğitim programlarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesine dair öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerinin nitel boyutuna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir. Araştırmanın nitel boyutuna ilişkin bulgularını desteklemek amacıyla katılımcılardan direkt alıntılara yer verilmiştir. Direkt alıntılar verilirken öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve bulunduğu illeri belirtmek için bazı kısaltmalardan faydalanılmıştır. Cinsiyet belirtmek için “K”, kadınları; “E” ise erkekleri belirtmek için kullanılmıştır. Bulundukları illeri belirtmek için “D”, Diyarbakır; “M”, Mardin; “Ş”, Şanlıurfa için kullanılmıştır. Öğrenciyi belirten kısaltmanın sonundaki rakam öğrencinin sınıf düzeyini belirtmek için kullanılmıştır. Örneğin “1ÖDK5” kısaltması birinci öğrenci Diyarbakır ili kadın cinsiyetli beşinci sınıf öğrencisi olarak çözümlenebilir.

Öğretmenlerden alınan direkt alıntılar için kullanılan kısaltmalarda cinsiyeti belirtmek için “K”, kadını; “E”, erkeği belirtmek için kullanılmıştır. Bulundukları illeri belirtmek için “D”, Diyarbakır; “M”, Mardin; “Ş”, Şanlıurfa için kullanılmıştır. Öğretmenlerin mezuniyet durumlarını belirtmek için lisans mezunlarına “L”; yüksek lisans mezunlarına “YL”; doktora mezunlarına "DR" kısaltmaları kullanılmıştır. Yöneticiler için kullanılan kısaltmalarda da aynı simgeler kullanılmıştır. Örneğin “1ÖğrtDKL” kısaltmasını birinci öğretmen Diyarbakır ili kadın cinsiyetli lisans mezunu olarak çözümleyebiliriz. “2YMEYL” kısaltmasını ikinci yönetici Mardin ili erkek cinsiyetli yüksek lisans mezunu olarak çözümleyebiliriz.

Bu bölümde bulgular öğretmen, öğrenci ve yönetici görüşlerine göre ayrı ayrı incelenecektir.

4.1. Öğrenci Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde öğrenci görüşleriyle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’de Alınan Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’de aldıkları değerler eğitiminin yeterlik düzeyine ilişkin görüşleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’de Alınan Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Yeterli	Öğretmenlerin Yaptırdığı Etkinliklerin Yeterli Olması	10	19
	Yeterli	8	
	Değerlerin Zaten İnsan Doğasında Olması	1	
Yetersiz	Ayrı Bir Atölye Olmalı	5	8
	Her Derste Eşit Vurgulanmıyor	2	
	Daha Fazla Vurgulanabilir	1	
Toplam		27	27

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’de aldıkları değerler eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşleri yeterli ve yetersiz olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Öğrencilerden 19’ u aldıkları eğitimin yeterli olduğu görüşünde. Yeterli görüşünde olan öğrencilerin çoğunluğu öğretmenlerinin yaptırdığı etkinliklerin yeterli olduğunu belirtmiştir. Bir öğrenci değerlerin insan doğasında zaten var olması nedeniyle çok derin ve kapsamlı eğitime ihtiyaç duyulmadığını, dolayısıyla aldıkları eğitimin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının cevapları aşağıda verilmiştir.

“Değerler zaten içimizde, doğamızda var. Bu sebeple değerler eğitimi verilmesine çok da gerek yok. Bu haliyle yeterli, fazla bile.” (9ÖDE6)

“Derslerdeki etkinlikler yeterli oluyor. Ayrı bir derse gerek yok.” (11ÖMK6)

“Öğretmenlerimiz bol bol etkinlik yaptırdığı için yeterli olduğunu düşünüyorum.” (12ÖMK6)

“Zaten öğretmenlerimiz sık sık değişiyor derslerde değerlere. Bu yüzden yeterli.” (13ÖME5)

“Yeterli buluyorum. Eğitim programında olmasa da öğretmenlerimiz gerekli çabayı göstererek bize ekstra etkinlikler yaptırıyor.” (16ÖMK7)

“Yeterli buluyorum çünkü öğrendiklerimizi uygulama imkânımız oluyor.” (19ÖME5)

“Evet, yeterli buluyorum. Örneğin dürüstlük kantini gibi etkinlikler yapıyoruz, dürüst davranmayı öğreniyoruz. Bunlar yeterli.” (23ÖŞK5)

“Yeterli buluyorum. Çünkü Bilim ve Sanat Merkezinde bize sevgi, saygı ve kişilerarası ilişkiler en güzel şekilde öğretiliyor. Bu da bizim nitelikli, ahlaki değerleri üst bir birey olmamızı sağlıyor.” (27ÖŞE8)

Öğrencilerden sekiz tanesi BİLSEM’de verilen değerler eğitimini yetersiz bulmaktadır. Sekiz öğrenciden beşi değerler ile ilgili ayrı bir atölye oluşturulması görüşünde. Öğrencilerden ikisi değerlerin her derste eşit derecede değinilmediği, bazı derslerde daha fazla bazılarında daha az vurgulandığını belirtmektedir. Bu durum BİLSEM eğitim programlarında değerler eğitimi ile ilgili her ders için net bir plan olmayışının yansımasıdır. Dolayısıyla öğretmen hassasiyetine göre derslerde değerlere vurgu yapılmaktadır. Öğrencilerden biri ise daha fazla vurgu yapılabileceğine dikkat çekmiştir. Öğrencilerden bazılarının cevapları şöyledir;

“Ben sadece resim dersine gittiğim için sınırlı sayıda değere değinmişizdir. Ama mutlaka değiniyoruz. Bu ders için yeterli ama değerle ilgili ayrı bir ders olsaydı daha iyi olurdu.” (1ÖDE5)

“Yeterli değil. Ayrı bir atölye olursa daha iyi olur.” (3ÖDE6)

“Bence ayrı bir atölye olsaydı daha iyi olurdu. Çünkü derslerde kısa değiniyoruz.” (4ÖDE6)

4.1.2. BİLSEM’de Değerler Eğitime Yönelik Etkinliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’ de yapılan etkinliklerde değerler eğitimine yönelik faaliyetler gerçekleştirmeye ilişkin görüşleri Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

BİLSEM’de Değerler Eğitime Yönelik Etkinliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Uygulama	Sosyal Sorumluluk Projeleri	7	17
	Bilimsel Etkinlikler	5	
	Grup Çalışması	3	
	Dürüstlük Kantini	1	
	Kurum Dışı Etkinlikler	1	
Sentez	Değerlerle İlgili Ürün/İçerik Üretme	8	8
Didaktik	Bilim İnsanları ve Filozofların Öğretileri/Hayatı	1	2
	Değerlerin Didaktik Öğretimi	1	
Toplam		27	27

BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde yapılan etkinliklerde değerler eğitimine yönelik faaliyet gerçekleştirmeye ilişkin görüşleri uygulama, sentez ve didaktik olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Öğrencilerin 17’si yapılan faaliyetlerin uygulamaya dönük olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerden yedisi sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirdiklerini, beşi bilimsel etkinlikler yaptıklarını, üçü grup çalışması yaptığını, biri dürüstlük kantini, biri de kurum dışı etkinlikler yaptıklarını belirtmiştir. Öğrencilerden yapılan alıntılardan bazıları şöyledir;

“Ekip çalışması, paylaşımcılık gibi değerlerle ilgili etkinlikler yapıyoruz. Malzemeleri ortak kullanıyoruz etkinliklerde.” (2ÖDK5)

“Resim dersinde grup çalışması yapıp paylaşımcılığı, işbirlikçiliğini öğreniyoruz. Malzemelerimizi paylaşıyoruz. Ayrıca teneffüste dışarıda oyun oynayınca hile yapmamak, rakibe karşı saygılı olmak üzerinde dururuz.” (1ÖDE5)

“BİLSEM bahçesinde yetiştirdiğimiz çileklerden velilere dağıttık. Veliler öğrencileri bekliyorlardı, acıkmışlardır.” (5ÖDE6)

“Mesela Pi sayısı etkinliği yaptık. İşbirliği, ekip çalışması ve yardımseverlik değerleri önemliydi bu etkinlikte. Dürüstlük kantini yaptık ama başarılı değildi.” (7ÖDE6)

“Dışarıda yaptığımız bazı etkinliklerde değerleri öğrendik. Uygulamalı oldu.” (10ÖDE8)

“Dürüstlük kantini (EK.6) uygulamamız var. Bu tarz faaliyetleri yeterli ve başarılı buluyorum.” (20ÖŞE5)

“Evet, BİLSEM’de değerlere yönelik faaliyetler geliştiriyoruz. Ve bu faaliyetleri bizlere değerlerimizi en iyi şekilde anlattığı için başarılı buluyorum.” (27ÖŞE8)

Öğrencilerin sekizi etkinliklerin sonunda ürün elde ettiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin yaratıcı fikirleriyle, bilimsel basamaklar ve değerlere dair bilgi ve sezgileri birleşince ürünler ortaya çıkar. Öğrenme süreci açısından kıymetli bir süreç elde edilmiş olur. Bu görüşteki öğrencilerden bazılarının görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

“Mesela şuanda değerlerle ilgili afiş hazırlıyoruz. Slogan da hazırlıyoruz. Hayvanlara merhametliyiz. Mesela protez bacak yaptık sakat bir hayvan için. Bu etkinlikler bayağı etkili oluyor.” (11ÖMK6)

“Edebiyat dersinde konuşuyoruz bu konuları. Ve felsefe dersinde öğretmen tema veriyor ve değer veriyor, biz de yazı yazıyoruz.” (8ÖDE6)

“Mesela bugün dürüstlük ile ilgili afiş hazırlıyoruz. Sakat köpek için protez bacak yaptık, bu da yardımseverlik değerine örnek mesela. Başarıyoruz bu konuda.” (12ÖMK6)

“Dürüstlük ile ilgili resimler, afişler yaptık. Sloganlar hazırladık. Kardeş okuldaki köy çocukları için yardım kolisi hazırladı ailem. Yardımseverlik değeri önemli burada.” (13ÖME5)

“Türkçe dersinde değerler ile ilgili cümleler kurup birbiriyle bağdaştırıyoruz. Takım çalışması yapıyoruz. İşbirliğinin önemi var burada. Köpeğe protez bacak ve kulübe yaptık. Sevgi ve merhamet değerine değindik.” (14ÖME5)

“Videolar hazırlıyoruz. Kısa yazılar yazıyoruz. Değerler ile ilgili Duvar Twitter'ı (EK.7) hazırladık. Afişler hazırlıyoruz. Bence bu konuda iyiyiz. Faaliyetleri görenler bilinçleniyor.” (17ÖME7)

Öğrencilerden ikisi değerlerin öğretiminde didaktik etkinliklerin daha çok kullanıldığını ifade etmiştir. Öğretmenin direk kavram açıklaması veya filozofların hayatını, öğretilerini öğrencilere aktarmasını örnek vermişlerdir. Bazı görüşler şöyledir;

“Pi etkinliğinde ünlü bilim adamları ve filozofların hayatlarına ve öğütlerine değindik.” (3ÖDE6)

4.1.3. Değerlerin Derslerin Öğretimine Nasıl Yansıtılması Gerektiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin değerlerin derslerin öğretimine nasıl yansıtılması gerektiğine ilişkin görüşleri Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13

Değerlerin Derslerin Öğretimine Nasıl Yansıtılması Gerektiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Didaktik	Yanlış Davranış Gözleminde Hakkında Konuşmak	8	12
	Bir Konu Gibi Öğretilmeli	4	
Eğlence	Eğlenceli Etkinlik	11	11
Gündem	Gündeme Göre Değer Hakkında Konuşmak	1	1
Toplam		24	24

BİLSEM öğrencilerinin değerlerin derslere nasıl yansımaları gerektiği ile ilgili görüşleri üç anlamsal kategoriye ayrılmıştır. 12 öğrenci değerlerin didaktik yöntemlerle öğretilmesinin daha doğru olduğu görüşünde. 12 öğrencinin dördü bir konu gibi öğretilmesi gerektiğini, bu şekilde öğrenmenin daha kalıcı olacağını savunurken; sekizi bir öğrencinin yanlış davranışı gözlemlendiği zaman bunu gündem haline getirmenin ve o eksik değer hakkında konuşmanın daha doğru bir eğitim süreci olduğunu savunmaktadır. Bu öğrencilerden bazılarının görüşleri şöyledir;

“Bence bir konu gibi öğretilmeli. Daha iyi öğreniriz, aklımızda kalır.” (7ÖDE6)

“Öğretmen derste bizim davranışlarımızı incelesin. Eksik değer varsa o zaman bizimle konuşsun. Öğretmen dersi değer eksikliklerimizi gözlemleyerek geçirsin.” (9ÖDE6)

“Öğretmenlerimiz dersin işlenişinde yanlışımızı görünce veya biz yalan söyleyince bizi azarlamak yerine doğruyu gösteriyorlar... Zaten olması gereken doğru davranışları bizimle sohbet ederken anlatıyorlar.” (16ÖMK7)

Değerler eğitiminin eğlenceli etkinlikler yardımıyla öğretilmesi gerektiği görüşünde olan 11 öğrenci bulunmaktadır. Eğlenerek öğrenmenin verim ve motivasyonu artırıcı etkisinden dolayı başarılı bir eğitim ortamı ve süreci yaratacağı aşikârdır. Öğrencilerden bazılarının yapılan alıntılar şöyledir;

“Bence etkinliklerle öğrenmek daha etkili oluyor. Aynı zamanda eğlenmiş oluyoruz.” (11ÖMK6)

“Bazı etkinliklerle, grup faaliyetleriyle daha sosyal, düzgün ve nazik olma gibi değerleri edinmemiz sağlanabilir.” (21ÖŞK5)

“Değerler ilk başta eğlenceli bir şekilde kişinin bilinçaltına işlenmeli. Daha sonra bu değerlerin önemi ilerleyen dönemlerde kişilere ciddi ve samimi bir şekilde aktarılmalıdır.” (27ÖŞE8)

“Bir şeyi eğlenerek öğrenmek hep daha etkili olmuştur. Bu sebeple eğlenceli etkinlikler yaparak değerler öğretilmelidir.” (1ÖDE5)

Gazeteler ve internet eğitim materyali olarak kullanılabilir. Bazen ulusal veya evrensel manşetlerdeki gündem üzerinden eğitim yürütülebilir. Toplumsal eksiklikler veya tebrikler üzerinden derslerin işlenmesi mümkündür. Değerler eğitiminin de gündemden beslenmesi gerektiğini, derslerin gündeme göre işlenmesi gerektiğini savunan bir öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciden yaptığımız alıntı şöyledir;

“Ders sohbet havasında geçsin. Mesela o gün haberlerde olan bir şeyle ilgili de konuşabiliriz. Ya da bir yanlış yapınca onun hakkında konuşabiliriz. Yani değerlerin bir konu gibi öğretilmesine gerek yok bence.” (12ÖMK6)

4.1.4. BİLSEM’de Yapılan Etkinliklerde Değerlere Değinilmesinin Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’de derslerde veya uygulanan etkinliklerde değerlere değinilmesinin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

BİLSEM’de Yapılan Etkinliklerde Değerlere Değinilmesinin Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Avantaj	Davranışları Olumlu Yönden Değiştirir	9	31
	Değerlerin Kalıcılığı Artar	5	
	Kişiliği Geliştirir	4	
	Çevreyi de Bilinçlendirmemizi Sağlar	3	
	Hayata Hazırlar	2	
	Bakış Açısını Değiştirir	2	
	Kötü Alışkanlıklardan Uzak Tutar	2	
	Dersleri Olumlu Etkiler	2	
	Toplumsal Kabulü Arttırır	1	
	Adil Ortam Sağlar	1	
Dezavantaj		-	
Toplam		31	31

BİLSEM öğrencileri derslerde değerlere değinilmesinin dezavantajlarının olmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkarak avantajlar 10 kategoriye ayrılmıştır. Dokuz öğrenci değerlerin derslerde işlenmesinin davranışları olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir. Bu öğrencilerden birkaç alıntı yapacak olursak;

“Eskiden grupça bir şeyler paylaşmazdık. Ama şimdi değerleri öğrendiğimiz için paylaşıyoruz.” (3ÖDE6)

“Buradaki etkinlikler dışarıdaki davranışlarıma olumlu yansıyor.” (6ÖDE6)

“Buraya geldiğimde arkadaşım yoktu, yalnızdım. İşbirliği, paylaşımcılık gibi değerler bende yoktu. Ama buradaki etkinlikler sayesinde işbirliği, yardımseverlik ve paylaşımcılık gelişti. Davranışlarım buna göre değişti.” (7ÖDE6)

“Bakış açımı değiştirdi. Davranışlarım artık daha iyi.” (8ÖDE6)

Öğrencilerin beşi derslerde değerlere değinmenin değer ediminde kalıcılığı yakalamaya yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadelerden örnekler;

“Dışarıda da bu değerler daha çok aklıma gelmeye başlıyor. Ona göre davranıyorum.” (4ÖDE6)

“Günlük hayatımda bir şey yaparken aklıma getiriyorum değerleri ve ona göre davranıyorum.” (15ÖME5)

“Gün içerisinde daha çok aklıma geliyor değerler. Yanlışlardan caymamı sağladı.” (17ÖME7)

Öğrencilerin dördü derslerde değerlere değinmenin kişiliği geliştirdiğini ifade ederken üçü çevreyi de bilinçlendirmemizi sağladığına dikkat çekmiştir. Hayata hazırlar, bakış açısını değiştirir, kötü alışkanlıklardan uzak tutar, dersleri olumlu etkiler kategorilerinde ikişer öğrenci bulunurken; toplumsal kabulü arttırır, adil ortam sağlar kategorilerinde birer öğrenci bulunmaktadır. Bu kategorilerden bazıları ile ilgili birkaç alıntı yapacak olursak;

“Sigara ya da bağımlılık konularında çevremi de bilinçlendirmeye başladım.” (2ÖDK5)

“Bir insan olarak kişiliğimizi geliştirmede fayda sağlıyor. Yetişkin olunca bize gerekli değerler sağlanmış oluyor.” (10ÖDE8)

“Hayatımda daha etkili olarak kullanmaya başladım. Evde de anlatıyorum etkinlikleri. Onlar da duyarlı olmaya başlıyor.” (11ÖMK6)

“Kötü alışkanlıklardan bizi uzak tutuyor. Gelecekte daha saygılı ve duyarlı bir insan olmamı sağladı.” (13ÖME5)

“Derslerimi çok etkiliyor. Başarısızlık karşısında pes etmememi sağlıyor. Öğretmenlerim güç veriyor bana. Ayrıca normal okulumda adalet görmüyorum ama burada değerler sayesinde adil ortamda eğitim alıyoruz.” (16ÖMK7)

“Derslerde değerlere değinmek; bizlere başarılı bireyler olmaktan önce kişilikli ve iyi bireyler olma avantajını sağlar.” (27ÖŞE8)

4.1.5. BİLSEM Eğitim Programında Hangi Değerlere Ağırlık Verilmesi Gerektiği İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM eğitim programında hangi değerlere ağırlık verilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

BİLSEM Eğitim Programında Hangi Değerlere Ağırlık Verilmesi Gerektiği İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Toplumsal Değerler	Dürüstlük	13	49
	Saygı	11	
	Sevgi	5	
	Adalet	4	
	Hoşgörü	4	
	Güven	2	
	Cömertlik	2	
	Kararlılık	1	
	Sorumluluk	1	
	Sabır	1	
	Mutluluk	1	
	Tevazu	1	
	Ahlak	1	
	Çalışkanlık	1	
	Merhamet	1	
Sosyal Değerler	Yardımseverlik	8	18
	Empati	2	
	Dostluk	2	
	İşbirliği	2	
	Paylaşıcılık	2	
Milli Değerler	Dayanışma	2	2
	Vatanseverlik	1	
	Birlik ve Beraberlik	1	
Toplam		69	69

BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM eğitim programında hangi değerlere ağırlık verilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri; toplumsal değerler, sosyal değerler ve milli değerler olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Toplamda 49 öğrenci toplumsal değerlere daha çok ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden 18'i sosyal değerlere vurgu yaparken ikisi milli değerlere ağırlık verilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Öğrencilere göre en çok ağırlık verilmesi gereken değer dürüstlüktür (n:13). Daha sonra saygı (n:11) ve yardımseverlik (n:8) bunu takip etmektedir. Öğrencilerden bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Hepimizin huzurlu olması için paylaşımcılık değerinin şart olduğunu düşünüyorum. Bunu yanında saygı ve hoşgörü değerleri de olmazsa olmaz.” (1ÖDE5)

“Bence yardımlaşma ve paylaşımcılık değerleri özellikle önemli. Çünkü bazen eksik malzemelerimiz oluyor. Arkadaşlarımızla paylaşıyoruz. Bu değerleri öğrenmeliyiz.” (2ÖDK5)

“Adalet ve dürüstlük değerlerini öncelikle öğrenmemiz gerekiyor. Çünkü dürüstlük kantinimizde açığımız çıktı. Bunun düzelmesi gerekiyor.” (5ÖDE6)

“Dünyada çok kötü şeyler olmaması için güven olmalı. Güveni sağlamak için dürüstlük değerini herkes öğrenmeli.” (11ÖMK6)

“İnsanların çok zor durumda kalabileceği olaylar olabilir. Bu yüzden işbirliğini ve yardımseverliği öğrenmeliyiz ki bu insanlara yardım edebilelim.” (15ÖME5)

“Saygı değerini öncelikle öğrenmemiz gerekir. Çünkü saygı olmayan yerde sevgi olmaz. Sevginin olmadığı yerde de başarı dâhil hiçbir güzel şey olmaz.” (27ÖŞE8)

4.2. Öğretmen Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde öğretmen görüşleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. BİLSEM Eğitim Programının Değerler Öğretimine Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin BİLSEM eğitim programının değerler öğretimine uygunluğuna ilişkin görüşleri Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

BİLSEM Eğitim Programının Değerler Öğretimine Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Uygundur	Uygundur	11	15
	Öğretmen Katkısıyla Uygun Hale Gelir	3	
	Programdan Ziyade Etkinlikler Uygundur	1	
	Değerler Eğitimi Dersi Eklenmeli	4	
Uygun Değildir	Program Revize Edilmeli Ailede Kazanılmalı	4	14
	Zaman Yetersiz	2	
	Programın Her Aşamasında Eşit Vurgu Yapılmamaktadır	2	
	Ailede Kazanılmalı	1	
	Etkinlikler Yetersiz	1	
Toplam		29	29

Bilim ve Sanat Merkezinde çalışan öğretmenlerin BİLSEM eğitim programının değerler eğitime uygunluğu ile ilgili görüşleri uygundur ve uygun değildir kategorileri altında toplanmıştır. Uygundur diyen 15 öğretmenin ifadelerine bakacak olursak öğretmenin katkısıyla programın uygun hale geldiği veya programdan ziyade etkinliklerin uygun olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu ifadelerden aktaracak olursak;

“BİLSEM eğitim programı değerler eğitime uygundur. Atölye çalışmalarıyla değerler eğitim programı uygulanabilir. Eksik bulduğum nokta yok. Branş öğretmenleri, kurum idaresi ve psikolojik danışmanın özverili çalışmasıyla program uygulanabilir.” (15ÖğrtMKL)

“Eğitim programımız değerler eğitime uygundur. Özellikle sınıf öğretmenliği alanında oldukça örnekler vardır.” (1ÖğrtDKL)

“Programdan ziyade bazı etkinlikler değerler eğitime uygundur.” (7ÖğrtDEYL)

“BİLSEM eğitim programının değerler eğitime uygun olduğunu düşünüyorum. Öğretmenler etkinlikler noktasında daha fazla etkin olduğu için değerler eğitime önem veriliyor.” (18ÖğrtŞEL)

“Her branşta ve her konuda değerler eğitime ilişkin bulgular işlenmeye uygundur.” (20ÖğrtŞEYL)

Programın uygun olmadığını belirten 14 öğretmenden dördü programa değerler eğitimi dersinin eklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerden üçü programın yeniden düzenlenmeye ihtiyaç olduğunu programda eksiklikler olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin ikisi programın her aşamasında değerlere aynı derecede önem verilmediğini, yine öğretmenlerden ikisinin programda belirtilen sürelerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bir öğretmen programdaki etkinliklerin yetersiz olduğunu ifade ederken diğer bir öğretmen ise programdan ziyade değerlerin ailede kazanılması gereken bir kavram olduğu üzerinde durmuştur. Bu öğretmenlerden aldığımız birkaç alıntı aşağıdaki gibidir;

“Değerler eğitiminin ailede kazanılması gerektiğini düşündüğüm için eğitim programı içinde çok da yerinde olmadığını düşünüyorum.” (2ÖğrtDKL)

“Program daha belirgin ilkelerle belirlenmiş somut verilere dayalı eğitim programı olabilir.” (5ÖğrtDEL)

“BİLSEM’de değerler eğitimi destek eğitimi sürecinde daha yoğun verilmektedir. Daha sonraki aşamalarda etkinliklerden zaman kaldıkça değişik grup faaliyetlerinde bunlara kurum olarak önem verilirse, değerler eğitimi için uygun bir yerdir. Ancak değerler eğitimi örgün eğitimin diğer kurumlarında daha verimli edinilebilir.” (6ÖğrtDEL)

“Değerler eğitimi konusunda Destek aşaması dışında çok etkinlik bulunmuyor. Zaman olarak da bu konular için yeterli vakit bulunmamaktadır.” (8ÖğrtDEL)

“Her branş her etkinlikte mutlaka değerler eğitimine değinmeli. Mevcut durumda eksiklikler var. BİLSEM eğitim programının özellikle değerler eğitimine ihtiyacı var.” (9ÖğrtDEL)

“Programa değerler eğitimi entegre edilmelidir.” (12ÖğrtMEL)

“BİLSEM’ de uygulanan programların farklı farklı değerlendirilmesi kanaatindeyim. Destek programını baz aldığımızda eksiklik olmadığını düşünüyorum. Ama diğer kademeler için aynı şey söz konusu değil.” (13ÖğrtMEYL)

“Sınırlı ders saatleri program içine değerler eğitimini entegre etmeyi zorlaştırmaktadır.” (17ÖğrtMKL)

“Değerler eğitimine ayrılmış bir zaman ya da ders yok. Biz kendi dersimiz içerisinde ne kadar verebilirsek o kadar veriyoruz.” (22ÖğrtŞKL)

4.2.2. Öğrencilerin En Çok Edinmesi Gereken Değerlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin BİLSEM öğrencilerinin en çok edinmesi gereken değerlere ilişkin görüşleri Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17*Öğrencilerin En Çok Edinmesi Gereken Değerlere İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Toplumsal Değerler	Saygı	13	68
	Dürüstlük	11	
	Sevgi	6	
	Adalet	5	
	Empati	4	
	Yardımseverlik	4	
	Çalışkanlık	3	
	Hoşgörü	3	
	Ahlak	2	
	İnsan Haklarına Saygı	2	
	Duyarlılık	2	
	Doğruluk	2	
	Eşitlik	2	
	Sabır	2	
	Özgüven	2	
	Sorumluluk	1	
	Alçakgönüllülük	1	
	İşbirliği	1	
	Tevazu	1	
	Merhamet	1	
Milli Değerler	Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	1	3
	Vatanseverlik	1	
	Tarihi Değerlere Saygı	1	
Felsefi Değerler	Estetik	1	2
	Etik	1	
	Toplam	73	73

BİLSEM öğretmenlerinin BİLSEM öğrencilerinin edinmesi gereken değerlere ilişkin görüşleri üç kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin belirttiği 73 değerden 68'i toplumsal değerler kategorisinde yer almaktadır. Söz konusu öğretmenlere göre BİLSEM programında öncelikle toplumsal değerlere yer verilmelidir. Bunlardan başlıcaları; saygı, dürüstlük, sevgi, adalet, empati, yardımseverlik olarak ifade edilmiştir. Öğretmenler toplumsal değerlerden sonra milli değerlere vurgu yapmış daha sonra ise felsefi değerlerin edinilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Öğrenciler ile derslerimizde grup çalışmaları gerçekleştiriyoruz. Bu sebeple sorumluluk, yardımseverlik, özgüven ve empati konularına vurgu yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bu değerlere uygun olarak öğrencilerin etkinliklerde iyi davranışlar sergilemelerini beklerim.” (1ÖğrtDKL)

“Bence müzik eğitiminde müzikten önce estetik anlayışın kazandırılması gerekir. Estetik değerinin gelişmesi yaratıcılığa ve hayal gücüne de katkı sağlar.” (2ÖğrtDKL)

“Psikolojik danışman olarak yardımseverlik, özgüven, sevgi, duyarlılık ve sorumluluk değerlerine önem veririm. Bu değerlerin BİLSEM eğitim programıyla gelişmediğini uyumlu olduğunu söyleyebilirim.” (15ÖğrtMKL)

“Bence insan kendini karşısındakinin yerine koyabildiği kadar insandır. Bu sebeple öncelikle empati değerinin önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (19ÖğrtŞEL)

4.2.3. Değerler Eğitiminin Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin değerler eğitiminin öğrenci başarısına etkisine ilişkin görüşleri Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Değerler Eğitiminin Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Etkiliyor	Olumlu Etkiliyor	18	18
	Olumsuz Etkiliyor	-	
Etkilemiyor	İlgili Değildir	6	6
Toplam		24	24

Öğretmenler değerler eğitiminin öğrenci başarısına etkisine ilişkin görüşlerini etkiliyor/etkilemiyor şeklinde ifade etmiştir. Değerler eğitiminin öğrenci başarısını etkilediğini ifade eden öğretmenlerin tamamı olumlu bir etkiden söz etmiştir. Toplamda 24 öğretmenden 18’i değerler eğitiminin öğrenci başarısını etkilediğini ifade etmiştir. Bunlardan birkaç alıntı yapacak olursak;

“Değer eğitimiyle öğrencilerin empati becerisi gelişmekte ve hem kendilerine hem çevrelerine daha duyarlı bireyler olmaktadır. Bu sayede birbirleriyle yarışma hırsı

yerine kendi başarılarına ve yaşantılarına odaklanma tutumları olumlu etkilenecek akademik başarıya olumlu etki edebilmektedir.” (15ÖğrtMKL)

“Sorumluluk değeri; verilen ödevlerin, görevlerin yapılmasını sağlar. Çalışkanlık değeri; öğrencilerin daha çok bilgilenmesini sağlar. Sabır değeri; daha çok zaman ayırarak yeni bilgiler öğrenmesini sağlar. Bunlar da başarıyı getirir zaten.” (16ÖğrtMKL)

“Saygılı olan, birbirine güven duyan, hoşgörülü olan öğrencilerin derse katkısı çoktur. Derse katılan öğrenci de başarılı olur.” (11ÖğrtMEL)

“Değer edinimi çocukta motivasyon sağlamaktadır. Bu da başarısına olumlu etki yapmaktadır.” (14ÖğrtMKL)

Öğretmenlerin altısı değer ediniminin başarıyı etkilemediğini, değer ile başarı arasında bir ilgi bulunmadığını ifade etmiştir. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir;

“Bence değerler öğrenimi başarıyı etkilemiyor. Değerleri eksik olan kişi ileride problemleri bir kişilik olsa da başarılı olabiliyor.” (8ÖğrtDEL)

“Değerler öğrenimi ile başarı arasında bence bir bağ yoktur. Sadece başarılı insanın değerleri doğru verilmişse başarının nereye kanallenebileceği ile ilgilidir.” (6ÖğrtDEL)

4.2.4. BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasının Değerler Öğretimi Açısından Elverişli Olduğu İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin BİLSEM eğitim programının hangi aşamasının değerler öğretimi açısından elverişli olduğuna ilişkin görüşleri Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasının Değerler Öğretimi Açısından Elverişli Olduğu İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	Toplam (f)
Destek	11
Hepsi	5
Uyum	5
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	1
Özel Yetenekleri Geliştirme	-
Proje Üretimi/Yönetimi	-
Toplam	22

BİLSEM eğitim programı destek, uyum, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme ve proje üretimi/yönetimi olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamaların hangisinin değerler öğretimi açısından elverişli olduğuna dair öğretmenlerin belirttiği 22 görüşten 11'i destek aşamasının uygun olduğu kanaatindedir. Beş öğretmen uyum aşamasının uygunluğunu ifade ederken bir öğretmen bireysel yetenekleri fark ettirme aşamasının uygun olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında beş öğretmen BİLSEM eğitim programının bütün aşamalarında değer öğretiminin gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Destek aşaması daha uygundur. Çünkü küçük yaşta yerleşen davranışlar hayata daha iyi adapte edilir ve kişilik daha güzel gelişir.” (6ÖğrtDEL)

“Uyum dönemi daha elverişlidir. Çünkü çocukların yaşları küçük olduğu için değerler eğitimi kapsamında verilen kazanımlar alışkanlığa dönüşebilir.” (7ÖğrtDEYL)

“Bence değerler BİLSEM'in her aşamasında verilmelidir. Böylece daha kalıcı olacağını düşünüyorum.” (11ÖğrtMEL)

“Destek eğitimi aşaması daha elverişlidir. Yaş itibarıyla destek eğitimi alma süreci çocuklarda değerlere dair algı oluşturma, temel atma sürecidir.” (15ÖğrtMKL)

4.3. Yönetici Görüşlerine Göre Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde yönetici görüşleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. BİLSEM Eğitim Programının Değerler Eğitiminde Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Yönetici Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından yeterliliğine ilişkin görüşleri Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

BİLSEM Eğitim Programının Değerler Eğitiminde Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Yönetici Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
	Program Geliştirilmeli	5	
	Programda Var Fakat Uygulama Eksik	1	6
Yetersiz			
Yeterli	Yeterli	1	1
Toplam		7	7

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşleri yeterli ve yetersiz olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Toplam yedi yönetici görüşünden biri yeterli ifadesinde bulunurken altısı yeterli olmadığı görüşündedir. BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından yetersiz olduğunu söyleyen yöneticilerin görüşleri iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan beşi programın değerler eğitimi konusunda geliştirilmesi gerektiğini vurgularken biri programda değerler eğitimine yer verildiği fakat uygulamada eksik kalındığını ifade etmiştir. Yönetici görüşlerinden bazıları şöyledir;

“Yeterli değildir. Değerler eğitimi daha görünür kılınabilir. Milli ve manevi değerler eğitimi seçmeli dersler arasına veya ana dersler arasına alınabilir. Ana eğitim dersler arasına Din Kültürü, İslam Bilim ve Medeniyet Tarihi, Hz. Muhammed' in (s.a.v.) Hayatı gibi dersler eklenebilir. Kültürel kodlar daha belirgin işlenmelidir. Öğrencimizin kökleriyle irtibatı sağlanabilir.” (1YDEYL)

“Diğer eğitim öğretim kurumlarına nazaran iyi bir değerler eğitimi programı verilmektedir. İstenen düzeyde olmasa da her geçen gün daha da iyi şeyler olmaktadır.” (3YDEL)

“Programların veya etkinliklerin içerisinde kısmen yer verilmiş olsa da yeterli değildir.” (5YMEL)

“Bence yeterli değil. Bilim ve Sanat Merkezleri yönergesinde olmasına rağmen fiilen uygulamada yeterli değildir.” (6YŞEL)

4.3.2. BİLSEM Eğitim Programında Yer Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Yönetici Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim programında yer verilmesi gereken değerlere ilişkin görüşleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

BİLSEM Eğitim Programında Yer Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Yönetici Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
Toplumsal Değerler	Sevgi	2	12
	Saygı	2	
	Yardıms severlik	1	
	Dürüstlük	1	
	Büyük lere Saygı	1	
	Kardeşlik	1	
	Duyarlılık	1	
	Mütevazilik	1	
	Kanaatkârlık	1	
	Empati	1	
Milli-Manevi Değerler	Örf-Adet	2	5
	Milli- Manevi Değerler	2	
	Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	1	
Sosyal Değerler	İnsan İlişkilerinde Samimiyet	2	3
	Sıcakkanlılık	1	
Çevreci Değerler	Hayvan Sevgisi	1	2
	Çevreye Duyar	1	
İnovatif Değerler	Yeniliklere Açıklık	1	1
Toplam		2	23
		3	

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim programında olması gereken değerlere ilişkin görüşleri beş kategori altında toplanmıştır. Bunlar; milli-manevi değerler, toplumsal değerler, çevreci değerler, sosyal değerler ve inovatif değerlerdir. BİLSEM yöneticileri toplamda 23 değerden bahsetmiştir. Bunların 12 tanesi toplumsal

değer kategorisi altında toplanmıştır. Yönetici görüşlerinden beşi milli-manevi değerlerin BİLSEM eğitim programında daha çok vurgulanması gerektiğini ifade etmiştir. Yönetici görüşlerinden üçü sosyal değerlere vurgu yaparken ikisi çevreci değerlere, biri inovatif değerlere vurgu yapmıştır. Bazı yönetici görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Mütevazilik, empati, kanaatkarlık, ötekine saygı, sevgi, samimiyet ve sıcakkanlılık değerleri ile evrensel insani değerlere ağırlık verilmelidir. Bu değerler öğrencilerle yapılan etkinliklerde işlenebilir.” (1YDEYL)

“..Milli ve manevi değerlerimiz başta olmak üzere evrensel değerlerle zengin içerikli bir eğitim programı olmalıdır. Öncelik verilecek değerler belirlenirken ülkemizin köklü tarihi dikkate alınıp örf ve adetlerimize muhakkak yer vermelidir.” (2YDEYL)

“BİLSEM eğitim programında dürüstlük, kardeşlik, yardımseverlik, sevgi, saygı vb. değerlerin mutlaka olması gerekir. Ancak değerler sabit kalmamalıdır. Esnek olması toplumun zaman zaman özellikle ihtiyaç duyduğu değerler güncellenerek verilmelidir.” (5YMEL)

“Programlar belirlenirken örf, adet, gelenek ve göreneklerimize, manevi değerlerimize dikkat edilmelidir.” (6YŞEL)

4.3.3. BİLSEM Eğitim Ortamını Düşünerek Değerler Eğitimi Açısından BİLSEM Eğitim Programının Avantaj ve Sınırlılıklarına İlişkin Yönetici Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim ortamını düşünerek değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantaj ve sınırlılıklarına ilişkin görüşleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

BİLSEM Eğitim Ortamını Düşünerek Değerler Eğitimi Açısından BİLSEM Eğitim Programının Avantaj ve Sınırlılıklarına İlişkin Yönetici Görüşleri

Kategoriler	Görüşler	f	Toplam (f)
	Etkinlikler İçin Uygun Müfredat	2	
	Avantajlıdır	2	
	Öğrenci Mevcudunun Azlığı	1	6
	Not Kaygısının Olmaması	1	
Avantaj			
	Program Geliştirilmeli	1	
Dezavantaj	Sınırlı Zaman	1	2
Toplam		8	8

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim ortamını düşünerek değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantaj ve sınırlılıklarına ilişkin görüşleri avantaj/dezavantaj olarak gruplandırılmıştır. Yönetici görüşlerinden altısı BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından avantajlı olduğunu ifade etmiştir. Yöneticilerin ikisi BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi etkinlikleri açısından uygun müfredat olduğunu ifade etmiştir. Yöneticilerden biri Bilim ve Sanat Merkezlerinde sınıf mevcutlarının az olmasından dolayı avantajlı olduğunu ifade ederken bir yönetici Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinde not kaygısının olmaması nedeniyle avantajlı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu görüşlerden yapılan alıntılardan bazıları;

“BİLSEM eğitim programı esnek ve dinamik bir program olduğundan ve özellikle etkinlik temelli eğitim yapıldığından değerler eğitimi açısından elverişlidir.” (2YDEYL)

“Öğrencilerin not kaygısından uzak olması değerler eğitimine daha özverili yaklaşımlarını sağlamaktadır.” (3YDEL)

“BİLSEM eğitim programı değerler eğitimine uygun ve gruplardaki öğrencilerin azlığı sebebiyle de avantajlıdır.” (5YMEL)

“Avantaj olarak müfredatın her türlü etkinlik için esnek olmasıdır..” (7YŞEL)

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinden ikisi BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından dezavantajlı olduğunu ifade etmiştir. Gerekçelerine bakıldığında

BİLSEM eğitim programının geliştirilmesi gerektiği ve BİLSEM’de geçirilen sınırlı zaman dikkat çekmektedir. Bu yönetici görüşleri şöyledir;

“BİLSEM eğitim programı genişletilip geliştirilebilir. Etik, düşünce ve liderlik dersleri eklenip bunların atölyeleri kurulabilir.” (1YDEYL)

“.. dezavantaj olarak öğrencilerin BİLSEM’deki eğitim sürelerinin kısa olması söylenebilir.” (7YŞEL)

4.3.4. BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasında Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gerektiğine İlişkin Yönetici Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin BİLSEM eğitim programının hangi aşamasında değerler edimine ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23

BİLSEM Eğitim Programının Hangi Aşamasında Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gerektiğine İlişkin Yönetici Görüşleri

Görüşler	Toplam (f)
Destek	6
Uyum	3
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	2
Hepsi	1
Özel Yetenekleri Geliştirme	-
Proje Üretimi/Yönetimi	-
Toplam	12

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticilerinin belirttiği toplam 12 görüşten altısı BİLSEM eğitim programının destek aşamasının değerler eğitimi için daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Yöneticilerden üçü uyum aşamasının uygun olduğunu, ikisi bireysel yetenekleri fark ettirme aşamasının uygun olduğunu, biri ise bütün aşamaların değer eğitimi için aynı derecede uygun olduğunu belirtmiştir. Bazı BİLSEM yönetici görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitimi özel bir ders olmalıdır ve bütün aşamalarda verilmesi gerekir.” (1YDEYL)

“İlk aşamalardan başlanması öğrencilerde kalıcı davranış oluşturacağından uyum, destek ve bireysel yetenekleri fark ettirme aşamalarında değerler eğitimi verilmesi gerekir.” (4YMEL)

“Uyum problemini aşmış ama BİLSEM aşamalarının başında olması öğrencinin değer edimini arttıracakđı için destek aşamasında verilmesi daha uygundur.” (7YŞEL)

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç, tartışma ve öneriler kısmında, bulgulara dayalı sonuçlara ve sonuçların alanda yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalarla karşılaştırılmasından oluşan tartışma bölümüne yer verilmektedir. Ayrıca bu bölümde, araştırmanın sonuçları dikkate alınarak sonraki çalışmalara ve araştırmacılara yön verecek çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu bölümde bulgulardan yola çıkarak öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre araştırma sonuçları sunulacaktır.

5.1.1. Öğrenci Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın öğrenci görüşlerine ilişkin sonuçlarına göre; Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri BİLSEM’de aldıkları değerler eğitimini öğretmenlerin yaptırdığı etkinliklerden dolayı yeterli bulurken değerler ile ilgili ayrı bir atölye kurulmasının faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’de değerler eğitimine yönelik genelde uygulama ve sentez basamaklarında faaliyetler gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin BİLSEM’de genelde sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirerek veya ürün/içerik üreterek değerler eğitimine yönelik faaliyetler gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonucunda Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri değerleri yanlış davranışları olunca onun hakkında konuşarak, eğlenceli etkinlikler yaparak veya gündemdeki olaylar üzerinden değerler ile ilgili konuşarak, sorunlara çözüm üreterek değerleri öğrenmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin BİLSEM’de derslerde veya uygulanan etkinliklerde değerlere değinilmesinin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşlerinde

dezavantaj belirten öğrenci olmamıştır. BİLSEM öğrencileri kendilerine değerler eğitimi verilmesini davranışlarını olumlu yönde değiştirdiği için avantajlı bulmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin çoğunluğu BİLSEM eğitim programında toplumsal değerlere öncelik verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrenciler en fazla dürüstlük değerine vurgu yapılmasını beklemektedir. Öğrencilerin toplumsal değerlerden sonra sosyal değerleri daha sonra milli değerleri öğrenmek istedikleri sonuçlara yansımaktadır.

5.1.2. Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlarına göre; Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenleri BİLSEM eğitim programını değerler eğitimine uygun bulmakla beraber programın revize edilmesi gerektiğini ve programa değerler eğitimi dersinin eklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenleri BİLSEM öğrencilerinin en çok toplumsal değerleri edinmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenler öğrencilerin daha sonra milli değerleri ve felsefi değerleri öğrenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda saygı, kültürel mirasa sahip çıkma, vatanseverlik, tarihi değerlere saygı, etik ve estetik değerlerine yapılan vurgu dikkati çekmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenleri çalışkanlık, sorumluluk gibi değerler üzerinden düşünerek değerler eğitiminin öğrenci başarısına olumlu etki yaptığını ifade etmektedir. Azınlık olsa da bir kısım öğretmen ahlaki seviyesi yüksek olmasa da bireyin başarılı olabileceğini düşünmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenleri BİLSEM eğitim programının destek aşamasının değerler eğitimi açısından elverişli olduğunu düşünmektedir.

5.1.3. Yönetici Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın yönetici görüşlerine ilişkin sonuçlarına göre; Bilim ve Sanat Merkezi yöneticileri BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi açısından yetersiz olduğunu, programın geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticileri BİLSEM eğitim programında olması gereken değerlere ilişkin görüşlerinde toplumsal değerler, milli-manevi değerler, sosyal değerler, çevreci değerler ve inovatif değerleri belirtmiştir. Toplumsal değerler kategorisinde saygı ve sevgi değerleri; milli-manevi değerler kategorisinde milli değerler, manevi değerler, örfler, adetler ve kültürel mirasa sahip çıkma; sosyal değerler kategorisinde insan ilişkilerinde samimiyet; çevreci değerler kategorisinde hayvan sevgisi ve çevreye duyar; inovatif değerler kategorisinde yeniliklere açıklık yöneticilerin vurgu yaptığı değerlerdir.

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticileri BİLSEM eğitim ortamını düşünerek değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantajlı olduğunu ifade etmektedir. Gerekçe olarak etkinlikler için uygun müfredatın olduğunu, öğrenci mevcudunun azlığını ve not kaygısının olmamasını belirtmişlerdir. Dezavantaj olarak ise programın geliştirilmesi gerektiğini ve öğrencilerin BİLSEM’de sınırlı zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

Bilim ve Sanat Merkezi yöneticileri BİLSEM eğitim programının destek aşamasında değerler eğitimine ağırlık verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yöneticilere göre öğrenciler uyum aşamasında adaptasyon sorununu aşmış ve daha yolun başındayken destek aşamasında değerler eğitimi verilmelidir.

5.2. Tartışma

Üstün yetenekli bireyler yaşıtlarına nazaran bedensel, bilişsel veya duyuşsal alanlarda daha ileri performans sergileyebilirler. Duyuşsal alandaki ileri performans bu bireylerin toplumsal ve evrensel ahlak idraklerine etki eder. Bu sebeple üstün yetenekli bireyler evrensel ve toplumsal değerler konusunda aşırı duyarlılık gösterebilirler. Ateş’in (2014) çalışmasında da üstün yetenekli öğrencilerin değerler eğitimi konusunda üstün bir başarı gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Üstün yetenekli bireylerin aşırı duyarlılıkları bu alanlardaki sorunlara da çözümler üretmeleri açısından önemlidir. Toplumların üstün yeteneklileri bu bağlamda değerlendirmesi evrensel ve ulusal refah bakımından kritiktir.

Bu alanda yapılan çalışmalar az olmakla beraber hepsinde dikkati çeken unsur üstün yetenekli bireylerin eğitiminde değerler eğitiminin önemidir. Aksi toplumların inkırazına yol açacaktır. Üstün yetenekli bireyler ve değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar da

bunu doğrular niteliktedir. Yıldırım'ın (2016) çalışmasında da benzer sonuç göze çarpmaktadır. Yıldırım çalışması sonucunda üstün zekâlı öğrencilerin değerler eğitime verilmesi gereken öneme dikkat çekmiştir. Nitekim mevcut araştırmanın bulgularına göre üstün yetenekli öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitimi verilmesinin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşlerine göre hiç dezavantaj belirtmemişlerdir. Sonuç olarak üstün yetenekli öğrenciler de kendilerine değerler eğitimi verilmesinin faydalı olacağı kanaatinde. Kendilerinin kişiliğini geliştirmesi açısından değerler eğitimi almalarının faydalı olacağı araştırma sonuçlarına yansımaktadır.

Üstün yetenekli öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde aldıkları değerler eğitiminin yeterliliği çalışmada sorgulanan bir diğer konudur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin tasarladıkları etkinliklerin programın açıklarını kapatması bakımından oldukça önemli olduğu dikkati çekmiştir. Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerine göre burada aldıkları değerler eğitimi yeterlidir. Öğrenciler programı değerlendirmek yerine aslında öğretmenlerinin yaptırmış olduğu etkinlikleri değerlendirmiştir. Burada da öğretmenin eğitim sürecindeki rolü dikkat çekmektedir. Program da dâhil eğitim sürecindeki açıkları kapatabilme yeterliliğine sahip öğretmenler önem taşımaktadır. Nitekim Gökdere ve Çepni'nin (2003) çalışmasında da öğretmenin üstün yetenekli öğrencilerin değer edimi sürecindeki önemi ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenin öğrencinin ilgisini çekecek süreç yaratma ve karakterinin davranışlarına yansması ve bunun öğrenciler tarafından örnek alınması öğretmenin rolünü önemli kılmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin aksine yöneticilerinden elde ettiğimiz bulgulara göre programın yeterli olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Öğretmen katkısıyla uygulanan eğitim öğrencilerin nazarında programın açıklarını kapatırken yöneticilerin nazarında programın geliştirilmesi gerektiği açığa çıkmıştır. Öğretmen ve yönetici sonuçlarına göre değerler eğitimi bağlamında Bilim ve Sanat Merkezi programları revize edilmelidir. Ayrıca değerler ile ilgili yeni bir atölye/ders oluşturulabilir. Burada öğrencilerin programın yeterliliği yerine etkinliklere odaklanması ve yetişkin ile çocuğun beklentilerinin farklılaşması etkili olmuştur.

Öğrenmenin kalıcı olması için etkinlikler ve aktif katılım vazgeçilmezdir. Öğrencilerin kalıcı öğrenme sağlamaları ve duygusal doyum elde etmeleri etkinliklere aktif katılmalarıyla sağlanabilir (Çubukçu 2008'den akt. Gömleksiz 2018: 73).

Araştırmada üstün zekâlı öğrencilerin değerler eğitimi ile ilgili etkinlikleri incelendiğinde çoğunlukla uygulamaya yönelik etkinlikler yapıldığı ortaya çıkmıştır. Örneğin sosyal sorumluluk projeleri yapılmıştır. Ayrıca bir diğer kategori olan sentez kategorisinde öğrenciler içerik üretmeden bahsetmiştir. Bu bağlamda Bilim ve Sanat Merkezlerinde yapılan etkinlikleri incelediğimizde etkin katılım ilkesine uygun olduğu göze çarpmaktadır. Öğrencilerin değerler ile ilgili etkinliklerde projeler üretmeleri ve gerçekleştirmeleri değerleri öğrenmelerini kalıcı hale getirir. Ki bu durum sağlam karakterler inşasında çok önemlidir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin belirttiği üzere Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler ile ilgili yapılan etkinliklerde uygulama ve sentez etkinlikleri ağırlıktadır. En az frekansa sahip veri didaktik etkinliklerdir. Fakat bir diğer araştırma sonucuna göre öğrenciler daha çok didaktik yöntemle değer edimini gerçekleştirmek istediklerini belirtmiştir. Öğrencilere göre öğretmen yanlış bir davranış gözlemlediği zaman o konu hakkında konuşup değer eğitimini bunun üzerine vermeli veya değerler de bir konu gibi öğretilmelidir. Bu sonucun çıkmasında öğrencilerin hayatta her şeye sınav kaygısıyla yaklaşması, hayatlarındaki her kavramın her olgunun doğruluğunun bir teste tabi tutulmasına alıştıklarından kaynaklanabilir. Öğrencilerin değerleri didaktik etkinlik kadar eğlenceli etkinlikler aracılığıyla da öğrenmek istedikleri araştırma sonuçlarına yansımıştır. Bunun yanında öğrenciler güncel olaylar hakkında sınıfta konuşmanın da değer öğretiminde faydalı olacağını belirtmiştir. Bu durum üstün yetenekli öğrencilerin toplumsal ve evrensel konulara duyarlılığını arttırabilir. Bu öğrencilerin güncel konular üzerinde düşünmesi, tartışması ve hatta çözüm bulması sağlanabilir.

Eğitim programı tasarlanırken en temel öğelerden olan hedef ile başlanır ve bugün bunun yerine kazanım ifadesi kullanılmaktadır (Akpınar 2015:116). Öğrencilerin öncelikle hangi kazanımları/davranışları/tutumları/değerleri elde etmeleri gerektiğini belirlemek gerekir. Araştırma sonuçlarına göre üstün zekâlı öğrenciler, onların öğretmenleri ve eğitim aldıkları kurum yöneticileri de öncelikle toplumsal değerlerin öğrenilmesi gerektiği konusunda hemfikir. Program tasarlanırken öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin bu beklentileri dikkate alınarak toplumsal değerlerin öğretimine öncelik verilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre değerler öğrenci başarısında olumlu etki yapmaktadır. Bunu çalışkanlık, sorumluluk gibi değerler üzerinden düşündüğümüzde pek tabii doğrudur. Öğrencilere verilen çalışkanlık, sorumluluk gibi değerlerin derslere daha iyi çalışmalarına ve ders/başarı konusunda bir disipline sahip olmalarında etkisi vardır. Fakat hiçbir toplumsal veya evrensel değere sahip olmayan bir birey de başarılı olmaktadır. Burada ayırt edici konu bireyin başarılı olmasından çok başarısını hangi alanda kullandığıdır. Değerin rolü bireyin başarısını insanlığa fayda sağlayan alanlarda kullanmasına yönlendirmektir. Dolayısıyla değer bireyin başarısından çok başarısını ne yönde kullandığıyla ilgilidir.

Üstün zekâlı öğrencilerin değerler eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin bazı avantaj ve dezavantajları bulunmakta. Bilim ve Sanat Merkezleri öğrenci mevcudunun azlığı ve not kaygısının olmaması bakımından öğretim için elverişlidir. Öğrenciler okullarından sonra hafta içi veya hafta sonu buraya gelmektedir. Dolayısıyla burada daha az vakit geçirmektedirler. Bu durum değer öğretimi için zamanın sınırlı olması gibi bir dezavantaj ortaya çıkarmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenciler beş aşamalı bir eğitimden geçerler. Bunlar uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimidir. Araştırma sonucunda öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine göre değerler eğitimi Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerine destek eğitimi aşamasında yoğun olarak verilmelidir. Değerler eğitimi ne kadar erken dönemde edinilirse o kadar kalıcı olacaktır. Bilim ve Sanat Merkezinde ilk aşama uyum aşamasıdır. Öğrenciler bu aşamada oryantasyon sürecini atlatırlar. Daha sonra uyum problemini aşmış olarak ikinci aşama olan destek eğitimine geçerler. Hem yolun başında olunması hem de uyum probleminin ortadan kalkması bu aşamada değerlerin eğitimi için daha uygun olacaktır.

Araştırmada Bilim ve Sanat Merkezi programının değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesi, program tasarlayıcılarına yol göstermesi amaçlanmıştır. Bu konuda Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri, öğretmenleri ve yöneticilerinin görüşleri dikkate alınarak öneriler geliştirilmiştir.

5.3. Öneriler

Çalışmanın bu kısmında elde edilen sonuçlar ışığında uygulamaya ve araştırmacılara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre edinilen sonuçlarda her üç çalışma grubunun da BİLSEM’lerde değerler eğitimi atölyesinin kurulmasını istediği ortaya çıkarılmıştır. Bu sebeple Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitimi ile ilgili ayrı bir atölye kurulmalıdır. Bu atölyede zenginleştirilmiş etkinlikler yer almalıdır.
2. Araştırmanın yönetici ve öğretmen görüşlerine göre edinilen sonuçlarda iki çalışma grubu da “Destek” aşamasında değerler eğitimi verilmesini uygun bulmuştur. Bu sebeple Bilim ve Sanat Merkezi eğitim programlarında oryantasyon sürecinden sonra temelden başlanması faydalı olacağı için destek eğitimi aşamasında değerler eğitimine ağırlık verilmelidir.
3. Araştırmada öğrenci görüşlerinden çıkarılan sonuç öğretmenlerin öğrencilerin gözünde programın eksikliklerini kapatacak güçte olmasıdır. Bu sebeple Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin program eksikliklerini kapatacak yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler, kurslar veya seminerlere katılması sağlanmalıdır. Öğretmenlerin zengin içerikler üretmeleri, uyguladıkları etkinlikleri birbirleriyle paylaştıkları bir platform oluşturulmalıdır.
4. Araştırmada yönetici görüşlerine göre öğrencilerin BİLSEM’de sınırlı sürede eğitim almaları değerler eğitimi açısından dezavantaj olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sebeple Bilim ve Sanat Merkezlerinin sınırlı zaman dezavantajını ortadan kaldırmak için öğrencilerin burada tam zamanlı eğitimi sağlanmalıdır. Değerler eğitimine daha fazla vakit ayrılması sağlanmalıdır.
5. Araştırmada değerler eğitiminde paydaşların fikirleri alınmış her üç çalışma grubunun da ihtiyaç duyduğu değerler öncelik sıralamasına konmuştur. Bunun sonucunda verimli bir eğitim süreci için bireylerin ve toplumun ihtiyacına ve

beklentilerine göre değerler öncelik sıralamasına konulmalıdır, değerler eğitimi buna göre planlanmalıdır.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada Güney Doğu Anadolu Bölgesini temsil ettiği düşünülerek üç şehirdeki Bilim ve Sanat Merkezleriyle çalışılmıştır. Araştırma daha genel sonuçlara varması için diğer bölgelere de uygulanmalıdır. Daha fazla değişken ile ilgili sonuçlara ulaşılmalıdır.
2. Araştırma nitel araştırma olup görüşme tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerin bazı kavramları anlayıp yorumlaması güç olduğu için görüşme öncesi veya görüşme sırasında kavramlar ile ilgili açıklama yapılması sağlıklı sonuçlar almada yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adwan, S.,Freise, J. (2011). Values and Value Education among German and Palestinian Youth. Adwan, S.,Wildfeuer, A. G. (Ed.). (2011). *Participation and Reconciliation* içinde. Barbara Budrich Opladen & Farmington Hills.
- Akpınar, B., (2015). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Data.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. 1(4), 53-57.
- Ateş, E. (2014). *Üstün Yetenekli 6. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, M. Z., Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler- Etkinlikler- Kaynaklar*. (4. baskı). Ankara: Nobel.
- Aydın, M. Z. (2014, Haziran). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları. *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu*. Erzurum. <https://www.mehmetzekiaydin.com/2014-43.pdf> (20.05.2019 tarihinde alındı.)
- Bakioğlu, A., Sılay, N. (2014). *Yüksek Öğretim ve Öğretmen Yetiştirmede Karakter Eğitimi*. (3. baskı). Ankara: Nobel.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beil, B. (2003). *GuteKind, BösesKind*. (Çev.Cuma Yorulmaz). Ankara. (Eserin Aslının Yayın Tarihi 1996).
- Berkowitz, M. W.,Hoppe, M. A. (2009). Character Education and Gifted Children. *High Ability Studies*. 20(2), 131-142.
- Çakmaklı, K. (2013). *Yetenekli Çocuklar*. İstanbul: Çelik.
- Çitil, M. (2018). Türkiye'de Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Politikalarının Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 47(1), 143-172.

- Davis, G. A. (2014). *Gifted Children and Gifted Education*. (Çev. Müjde Işık Koç). İstanbul. (Eserin aslının yayın tarihi).
- Durkheim, E., (2016). *Ahlak Eğitimi*. (Çev. Hasan Portakal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H., Katılmış, A. (2015). *Karakter Eğitimi*. (4. baskı). Ankara: Nobel.
- Ekşi, H., Katılmış, A. (2016). *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. (1. baskı). Ankara: Nobel.
- Emir, S. (Ed.) (2017). *Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Program Tasarımı*. Ankara: Pegem.
- Erdem, S. (2015). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Süreçlerinde Kültürel ve Sosyal Sermaye: Ankara Bilsem Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkol, A., (2015). *Bilecik İlinde Bulunan 7-12. Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum ve Davranışlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Erol, B. (2004). *Üstün Yeteneklerde Duygusal Zekâ İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evli Özhan, S. (2018). *Üstün ve Normal Zekâ Tanılı Çocukların Bağlanma Davranışının Sosyal-Duygusal ve Davranışsal Sorunlarla İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Frei, S., Conklin, W. (2016). *Üstün Zekâlı ve Yetenekliler İçin Eğitim Programının Farklılaştırılması*. (Çev. Nihat Gürel Kahveci). İstanbul. (Eserin aslının yayın tarihi 2015).
- Geylan, T. (2015). *Ortaöğretim Müfredatındaki Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökdere, M., Çepni, S. (2003). Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (2), 93-107.

- Gömlüksiz, M. N., (2018). Öğretim İlkeleri ve Yöntem Seçimi. Mehmet Nuri Gömlüksiz (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (s.70-99). Ankara: Asos.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, T. (2010). Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlak Gelişimi ve Eğitimi. *İ. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1(1), 157-177.
- Gür, Ç., (2017). *Eğitimsel ve Sosyal- Duygusal Bakış Açılıyla Üstün Yetenekli Çocuklar*. (1. baskı). Ankara: Anı.
- Gürten, E. (2018). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitim Uygulamaları*. (1. baskı). Ankara: Pegem.
- Hızlı, E. (2014). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Eğitiminin İncelenmesi: İsrail Sistemi. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 52-62.
- Hökelekli, H., Gündüz, T. (2013). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri. Kaymakcan, R., Kenan, S., Hökelekli, H., Arslan, S., Zengin, M. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* içinde. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- İlyas, A. (2017). Cumhuriyet'in İdeal Toplum Yetiştirme Yolu: 5245 Sayılı Harika Çocuk Yasası. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*. 12(23), 165-179.
- İpekçi, S. (2018). *Altıncı Sınıf Matematik Öğretim Programı İle Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Program Tasarısının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jackson, P, S. – Moyle, V, F. – Piechowski, M, M. (2009). “Emotional Life and Psychotherapy of the Gifted in Light of Dabrowski’s Theory”, L.V. Shavinina (ed.), *International Handbook on Giftedness*, Springer, ss. 437-465.
- Kandemir, M. (2018). *Yetenekli Çocuklar Nasıl Yetiştiriyor?*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kanun (1929). Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun. 10 (1169). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1416.pdf>
- Kaymakcan, R., Meydan, H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. (1. baskı). İstanbul: Dem.

- Kızıler, H., Canikli, İ. (2018). *Değerler Eğitimi*. (3. baskı). Karabük: Deneme.
- Kohn, A. (1997). How Not to Teach Values A Critical Look at Character Education. *Phi Delta Kappa International*. 78(6), 428-439. <https://www.jstor.org/stable/20405817> (12.05.2019 tarihinde erişildi.)
- Kontaş, H., Yağcı, E. (2016). BİLSEM öğretmenlerinin program geliştirme ihtiyaçlarına ilişkin geliştirilen programın etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 902-923.
- Kuçuradi, İ. (1997). *İnsan ve Değerleri*. İstanbul: Yankı Yayınları.
- LeanaTaşçılar, M., Kanlı, E. (2014). Üstün Zekâlı ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Mükemmeliyetçilik ve Özsaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 47(2), 1-20.
- LeanaTaşçılar, M. Z., Özyaprak, M., Güçyeter, Ş., Kanlı, E., Camcı Erdoğan, S. (2014). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçiliğin Değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11-1 (21), 31-45.
- LeanaTaşçılar, M. Z. (Ed.) (2018). *Özel Yetenekli Çocukların Psikolojisi: Teoriden Uygulamaya*. Ankara: Nobel.
- Leisinger, K. M. (2014). Global Values for Global Development. *Sustainable Development Solutions Network*. <https://www.jstor.org/stable/resrep16087>. (12.05.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Levent, F. (2014). *Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak*. (3. basım). İstanbul: Nobel.
- MEB. (1962). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği. *MEB Tebliğler Dergisi*. 25(1214). file:///C:/Users/user/Downloads /1962 _Sayı _1186 _1236 _22574.pdf
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). *Resmi Gazete*, 12(2342). https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf
- MEB. (2015). Değerler Eğitimi Yönergesi. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/0909360_9_degerleregitiimi.pdf (02.05.2019 tarihinde erişilmiştir.)

- MEB. (2016). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. (2016). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- MEB. (2018). Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu 2018-2019. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/09171525_20182019_BYLSEM_YYRENCY_TANILAMA_VE_YERLEYTYRME_KILAVUZU.pdf
- Mutlu Oruç, N. (2018). *İlkokul Kademesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Bakış Açısıyla Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Yaşadığı Sosyal Duygusal Farklılıklar*. Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öğretici, A. E. (2017). *Bir Grup Üstün Zekalı Çocuğun Sosyal Uyumlarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ömeroğlu, E. (Ed.) (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi: Teoriden Uygulamaya*. (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Peterson, J. S. (2006). Addressing Counseling Needs of Gifted Students. *Professional School Counseling*. 10(1), 43-51. <https://www.jstor.org/stable/42732500> (12.05.2019 tarihinde erişildi.)
- Renzulli, J. S. (2005). Applying Gifted Education Pedagogy to Total Talent Development for All Students. *Theory Into Practice*. 44(2), 80-89.
- Rest, J. (1974). Developmental Psychology as a Guide to Value Education: A Review of "Kohlbergian" Programs. *Review of Educational Research Association*. 44(2), 241-259.

- Robinson, A., Shore, B. M., Enersen, D. L. (2014). *Best Practise In Gifted Education*. (Çev. Üzeyir Ogurlu, Fatih Kaya). Ankara. (Eserin Aslının Yayın Tarihi).
- Sak, U., Ayas, M.B., Sezerel, B.B., Öpengin, E., Özdemir, N.N., Gürbüz, Ş., (2015). Türkiye'de Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*. 5(2), 110-132.
- Silverman, L, K. (1994). "The Moral Sensitivity of Gifted Children and the Evolution of Society", *Roeper Review*, 17, 110–116.
- Sisk, D., A. (1982). Caring and Sharing: Moral Development of Gifted Student. *The Elementary School Journal*. 82(3), 221-229.
- Sternberg, R. J. (2007). Who Are the Bright Children? The Cultural Context of Being and Acting Intelligent. *Educational Researcher*. 36(3), 148-155.
- Şahin, F. (Ed.) (2015). *Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Schuler, P. (2002). "Perfectionism in Gifted Children and Adolescents", Neihart, Morin ve diğerleri (ed.), *The Social and Emotional Development of Gifted Children: What Do We Know*, Prufrock Press, USA, ss. 71-79.
- Tezcan, M. (2018). *Değerler Eğitimi Sosyolojik Yaklaşım*. (1. baskı). Ankara: Anı.
- Tirri, K. (2002). "Morality and High Ability", Franz J. Mönks and Harald Wagner (eds.), *Development Of Human Potential: Investment into Our Future* (Pro-ceedings of the 8th Conference of the European Council for High Ability (ECHA) Rhodes, October 9-13, 2002), ss. 69-77.
- Tomlinson, C. A. (2015). *How To Differentiate Insruction In Mixed-Ability Classrooms*. (Çev. Serap Emir, Ahmet Aksu). Ankara. (Eserin Aslının Yayın Tarihi 2001).
- Tortop, H. S. (2018a). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Etik İkilemler Karşısındaki Durumları: ÜYÜKEP Programı Örneği. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*. 5(2), 112-122.
- Tortop, H.S. (2018b). Üstün Yeteneklilerde Ahlak ve Karakter Eğitimi Programı (ÜYAKEP) Modeli. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*. 5(2), 100-111.

- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2018). *Değerler Eğitimi*. (5. baskı). Ankara: Pegem.
- Yağan Güder, S. (2015). *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*. (. baskı). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Yaman Atalay, D. (2013). *2012-2013 Öğretim Yılı İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan 'Sevgi ve Duygular' Temalarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. (3. baskı). Ankara: Akçağ Basım.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, D. T. (2016). Üstün Yetenekliler İçin Değerler Eğitiminin Önemi. *Curr Res Educ*. 2(2), 99-120.
- Yıldız, H. (2010). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim ve Sanat Merkezleri (Bilsem) Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, B., Tortop, H. S. (2018). Değerler Eğitimi ve Üstün Yetenekliler. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*. 5(2), 10-27.
- Yılmaz, S. (2018). *Beklenmedik Başarısızlık Gösteren Üstün Yetenekli Öğrencilerin Okul Başarı Tutumları İle Akademik Özyeterlik İnançları, Algıladıkları Aile Otorite Stilleri ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zavalsız, Y. S. (2014). *Değerler Eğitimi*. (1. baskı). İstanbul: Ensar.
- Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E. R., DeVries, A. R. (2016). *A Parent's Guide to Gifted Children*. (Çev. Bahar Uyaroğlu, Burcu Bülbün Aktı). Ankara. (Eserin Aslının Yayın Tarihi 2007).
18. Milli Eğitim Şurası Kararları. (2010). http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf

EKLER

Ek 1 Öğrenci Görüşme Formu

1.Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

2. Sınıfınız: 4() 5() 6() 7() 8()

3.Babanızın öğrenim durumu:

Hiçbir okul mezunu değil ()

Ortaokul / Lise mezunu ()

İlkokul mezunu ()

Yüksekokul mezunu ()

İleri eğitim görmüş (master, doktora) ()

4.Annenizin öğrenim düzeyi:

Hiçbir okul mezunu değil ()

Ortaokul / Lise mezunu ()

İlkokul mezunu()

Yüksekokul Mezunu()

İleri eğitim görmüş (master, doktora)()

- 1- BİLSEM’de aldığınız değerler eğitimi yeterli buluyor musunuz?
- 2- BİLSEM’de değerler eğitime yönelik ne tür etkinlikler gerçekleştiriyorsunuz?
Bu etkinliklere ilişkin görüşleriniz nedir?
- 3- BİLSEM’de gördüğünüz derslerde değerlere değiniliyor mu? Sizce değerler derslerin öğretimine nasıl yansımalıdır?
- 4- BİLSEM’de aldığınız derslerde veya yaptığınız etkinliklerde değerlere değinilmesinin avantajları/dezavantajları sizce nelerdir?
- 5- BİLSEM eğitim programında hangi değerlere ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

Ek 2. Öğretmen Görüşme Formu

1. Cinsiyetiniz: Kadın() Erkek()
2. Öğrenim Durumunuz: Lisans() Yüksek Lisans() Doktora()
3. Meslekteki Yılıınız: 1() 2() 3() 4ve fazlası()
4. Branşınız:

- 1- Sizce BİLSEM eğitim programı değerler eğitimine uygun mudur? Eksik bulduğunuz noktalar nelerdir?
- 2- Dersinizde öğrencilerin özellikle hangi değerleri edinmesine özen gösterirsiniz? En çok hangi değerlere vurgu yaparsınız? Sizin için önemli olan değerler BİLSEM eğitim programıyla çelişiyor mu?
- 3- Sizce değerler eğitimi öğrencilerin başarısına nasıl etki yapmaktadır?
- 4- BİLSEM eğitim programının hangi aşaması değerler eğitimi açısından elverişlidir? Neden?

Ek 3. Yönetici Görüşme Formu

1. Cinsiyetiniz: Kadın() Erkek()
2. Öğrenim Durumunuz: Lisans() Yüksek Lisans() Doktora()
3. Meslekteki Yılıınız: 1() 2() 3() 4ve fazlası()
4. Branşınız:

- 1- Sizce BİLSEM eğitim programı değerler eğitiminde yeterli midir?
- 2- BİLSEM eğitim programında yer verilmesi gerektiğini düşündüğünüz değerler nelerdir? Programda değerler belirlenirken nelere dikkat edilmelidir?
- 3- BİLSEM eğitim ortamını düşünerek değerler eğitimi açısından BİLSEM eğitim programının avantaj veya sınırlılıkları nelerdir?
- 4- Değerler eğitimine BİLSEM eğitim programının hangi aşamasında ağırlık verilmesi gerekir?

Ek 4. Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 11/01/2019-305377

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı :97132852/302.14.01/

Konu :Etik Kurul Değerlendirmesi

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALINA

Anabilim Dalımız Öğretim Üyesi Prof.Dr.Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ'in yönetiminde yüksek lisans öğrencisi Sultan YAVUZ'a ait "**Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri**" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ
Kurul Başkanı

Firat Üniversitesi Rektörlüğü 23119 ELAZIĞ/TÜRKİYE

Tel: 0 (424) 237 00 00

E-Posta: :

Faks: 0 424 2122717

Elektronik ağı: <http://www.firat.edu.tr>

Ayrıntılı bilgi için iribab: :Şenay TATAR

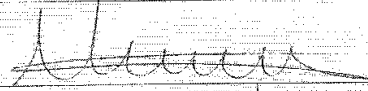
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
10.01.2019	16	3	Prof.Dr.Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ

KARAR

"Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri" konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Başkan)			
Doç. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU (Üye)	Bulunamadı	Doç. Dr. Rifat BİLGİN (Üye)	İmza
Doç. Dr. Süleyman İLHAN (Üye)	Bulunamadı	Doç. Dr. Haki PEŞMAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. İrfan EMRE (Üye)	İmza	Dr. Öğr. Üyesi Serkan BİÇER (Üye)	Bulunamadı
Doç. Dr. Fener YILDIRIM (Üye)	İmza	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Ülkü KAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. Erkan Turan DEMİREL (Üye)	İmza	Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre KARAKAYA (Üye)	İmza

Ek 5. İzin Belgeleri

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 27250534-605.01-E.3840448
Konu : Araştırma İzni
(Sultan YAVUZ)

21.02.2019

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Üniversite Mahallesi, 23200 Elâzığ Merkez/Elâzığ

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü 05.02.2019 tarih ve 2403241 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 22/08/2017 tarihli ve 2017/25 sayılı Genelgesi.

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Sultan YAVUZ'un "Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi kapsamında araştırma yapmak istediğine dair ilgi (a) yazı ve ekleri Genel Müdürlüğümüzce, ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Söz konusu çalışmanın tez öneri formunda, literatürden alıntılar haricinde geçen "üstün zekalı/ yetenekli" kavramının yerine, daha az ayrıştırıcı olan "özel yetenekli" kavramının kullanılması, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illerinde bulunan Resmi Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenler ile bu kurumlara devam eden öğrencilere eğitim-öğretim sürecini aksatmaksızın uygulanması, araştırma raporunun ve oluşturulacak anket formunun araştırmacı Sultan YAVUZ tarafından basılı ve dijital olarak Genel Müdürlüğümüzle paylaşılması kaydı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ahmet Emre BİLGİLİ
Bakan a.
Genel Müdür

Dağıtım:
Gereği:
Fırat Üniversitesi Rektörlüğü

Bilgi:
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel
Müdürlüğü
Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa İL MEM

Adres: MEB Beşevler Kampüsü A Blok
Beşevler/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: btaskirec@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Dr. B.TAŞKİREÇ
Tel: (0312) 413 25 34
Faks: (0312) 21313 56

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f7d5-7716-34c7-869d-baa9 kodu ile teyit edilebilir.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sayı : 48668769/050.02/
Konu : Yönetim Kurulu Kararları

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALINA

Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.01.2019 tarih ve 2019/03/3-4-5-6 sayılı kararı ekte gönderilmiştir.
Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN
Enstitü Müdürü

EK :
2019/03. Y.K.K.

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÖNETİM KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi:
17.01.2019

Oturum Sayısı
2019/03

Enstitümüz Yönetim Kurulu, 17.01.2019 Perşembe günü saat 10:30'da Müdür Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan kurul üyelerinin katılımlarıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

2019-03/3- Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Başkanlığı'nın yüksek lisans öğrencisi **Sultan YAVUZ** hakkındaki 16.01.2019 tarih ve 306246 sayılı yazısı görüşüldü.

Yüksek lisans öğrencisi **Sultan YAVUZ**'un danışmanı Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ yönetiminde yürüteceği **"Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri"** konulu tez teklifinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

2019-03/4- Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Başkanlığı'nın yüksek lisans öğrencisi **Ahmet DADAŞ** hakkındaki 16.01.2019 tarih ve 306246 sayılı yazısı görüşüldü.

Yüksek lisans öğrencisi **Ahmet DADAŞ**'ın danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Ülkü KAN yönetiminde yürüteceği **"Birleştirilmiş ve Müstakil Sınıflarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Öğretimine İlişkin Tutumlarının ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi"** konulu tez teklifinin kabulüne oy birliği ile karar verildi.

2019-03/5- Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Başkanlığı'nın doktora öğrencisi **Zülküf NANTO** hakkındaki 16.01.2019 tarih ve 306246 sayılı yazısı görüşüldü.

Doktora öğrencisi **Zülküf NANTO**'ın tez izleme komitesinin aşağıda belirtilen şekilde oluşmasına, F.Ü. Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 23. Maddesine göre işlem yapılmasına oy birliği ile karar verildi.

Öğrencinin Adı Soyadı

Tez İzleme Komitesi

Zülküf NANTO

Prof. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN (Danışman)

Prof. Dr. Bünyamin ATICI

Doç. Dr. Muhammed TURHAN

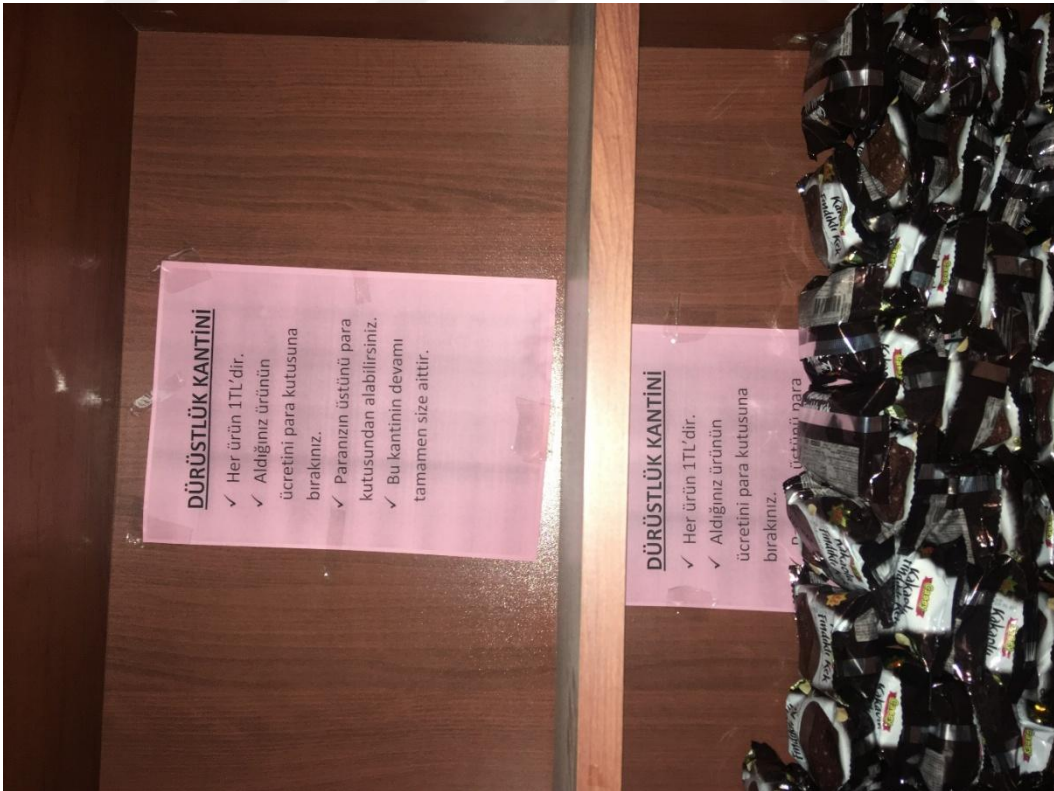
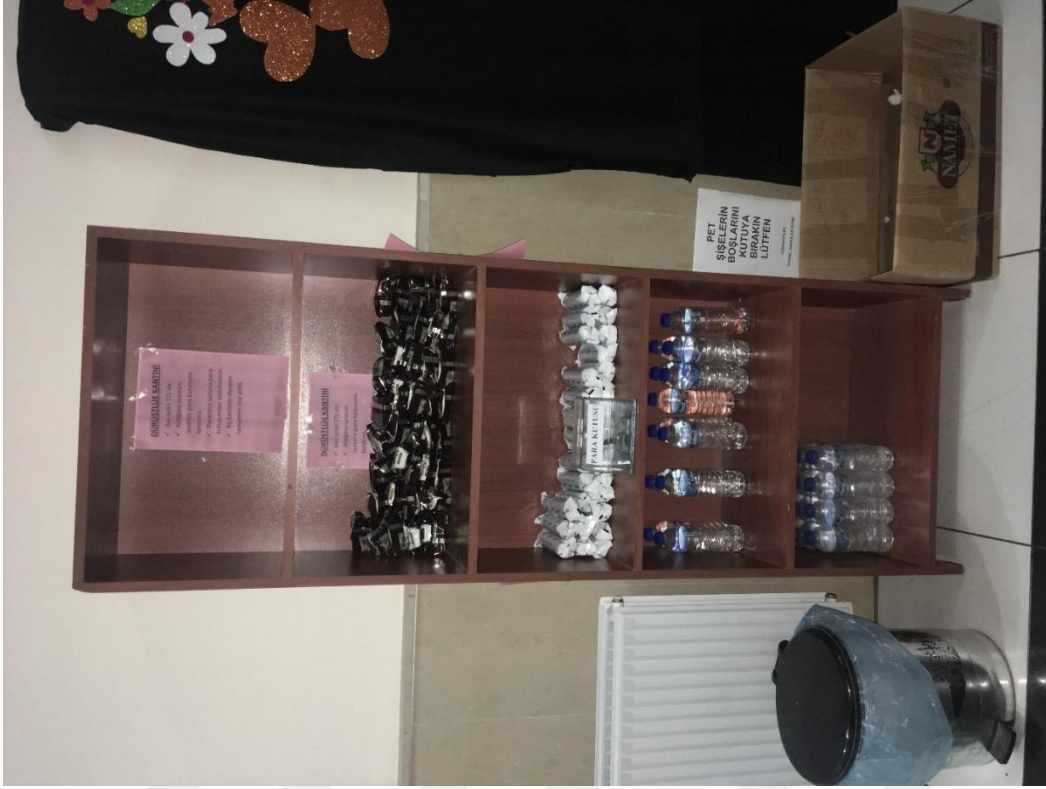
2019-03/6- Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Fatih KÖMÜRLÜ hakkındaki 08.01.2019 tarihli dilekçesi görüşüldü.

Doktora öğrencisi Fatih KÖMÜRLÜ'nün yeterlik sınavına girmesi hakkında; Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği ile Bu Yönetmeliğe ait Senato Esasları'nın geçici 1-(1) maddesine tabi olduğundan ve 2018-2019 Güz Döneminde ders kaydı yapmadığından ve de 36 maddenin (a) ve (c) bendine istinaden, yeterlik sınavına girmesinin uygun olmadığına oy birliği ile karar verildi.

MÜDÜR	Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN	İMZA
-------	--------------------------	------

Prof. Dr. Erdal CANPOLAT	İMZA	Doç. Dr. Haki PEŞMAN	İMZA
Doç. Dr. Ahmet TEKİN	İMZA	Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ZİNCİRLİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Seda KERİMGİL ÇELİK	İMZA		

Ek 6. Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi Dürüstlük Kantini

Ek 7. Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim ve Sanat Merkezi Duvar Twitter'ı

Ek 8. Orijinallik Raporu

FEN
BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ
1983

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ BENZERLİK RAPORU

FORM
44

I - ÖĞRENCİ BİLGİLERİ						
Adı ve Soyadı	Sultan ORMAN	Öğrenci No: 171401108				
Bilim Dalı	EPÖ					
Programı	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora					
II - TEZ BİLGİLERİ						
Tez Başlığı (Enstitü Tescilli)	Değerler Eğitimi Bağlamında BİLSEM Eğitim Programlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri					
Danışman	Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ					
II. Danışman						
III - ENSTİTÜ BENZERLİK RAPORU						
Yukarıda bilgileri verilen öğrencimizin tezi, CD ortamında MSWORD ve PDF formatında vermiş olduğu kopyaları kullanılarak aşağıda belirtilen filtreler uygulanmak suretiyle TURNİTİN intihal tespit programında analiz edilmiştir: 1. Kaynaklar bölümü hariç 2. Özet ve abstract dahil, diğer ön bölümler hariç 3. Alıntılar dahil 4. Benzerlik oranı %1 ve üzeri ise dahil İntihal tespit programının üretmiş olduğu rapora göre ilgili tezin benzerlik oranı <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 60%;">Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (78)</td> <td style="width: 40%; text-align: center;">%15</td> </tr> <tr> <td>Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (78)</td> <td style="text-align: center;">%12</td> </tr> </table> değerlerine sahip olup Enstitümüzce uygulanan kabul edilebilir üst sınır %25 dir.			Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (78)	%15	Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (78)	%12
Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (78)	%15					
Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (78)	%12					
Kontrol Personeli Celal YILMAZ Bilgisayar İşletmeni	Tez, veri tabanına saklanmıştır ☐ Saklanmamıştır ☐	18/08/2020 İmza 				
Sınav Jüri Üyesi Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Unvanı, Adı ve Soyadı)	Düşünce: Tez intihal düzeyi açısından Enstitünün belirlendiği kabul edilebilir sınırları aşmamaktadır.					
Açıklama 1. Form öğrenci tarafından bilgisayar ortamında doldurulur ve üst yazı ekinde savunma sınavı jüri üyelerine gönderilir. 2. Her bir jüri üyesi bu raporu dikkate alarak Tez Bireysel Değerlendirme Formunda ve bu formda ilgili alanları doldurmaktadır.						
Firat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 23119 - Elazığ / TÜRKİYE	http://ebe.firat.edu.tr/	Telefon : +90 424 237 0086 Fax: +90 424 237 0087 e-posta: egtbilens@firat.edu.tr				

ÖZ GEÇMİŞ

- 2011 IMKB Diyarbakır Anadolu Öğretmen Lisesi
- 2015 İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Ana Bilim Dalından mezun olma
- 2017 Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Kılıçkaya İlkokulu Çınar/Diyarbakır

E-Posta: sultanyavuz3@gmail.com